

Klaipėdos universitetas

Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Gintautas Zabiela

**PAGĖGIŲ ŽVYRO IR SMĖLIO TELKINIO I SKLYPO
(PAGĖGIŲ SAV., PAGĖGIŲ SEN., PAGĖGIŲ MIŠKO kv.
149–155) 2008 m. ARCHEOLOGINIŲ ŽVALGOMŲJŲ
TYRINĖJIMŲ ATASKAITA**

Kultūros paveldo centro Paveldosaugos
bibliotekos Dokumentų fondai
Fondo Nr. 39
Apyrašo Nr. 1
Klasif. Vien. Nr. 2457

Vilnius 2008

TURINYS

ĮVADAS	4
ŽVALGYMŲ METODIKA	4
BENDRA BŪSIMO KARJERO VIETOS CHARAKTERISTIKA.....	5
ŽVALGOMIEJI TYRIMAI.....	6
ŠURFAS 1.....	6
ŠURFAS 2.....	7
ŠURFAS 3.....	7
ŠURFAS 4.....	7
ŠURFAS 5.....	7
ŠURFAS 6.....	8
ŠURFAS 7.....	8
ŠURFAS 8.....	8
ŠURFAS 9.....	8
ŠURFAS 10.....	8
ŠURFAS 11.....	9
ŠURFAS 12.....	9
ŠURFAS 13.....	9
ŠURFAS 14.....	9
ŠURFAS 15.....	10
ŠURFAS 16.....	10
ŠURFAS 17.....	10
Griovys.....	10
ŠURFAS 18.....	11
ŠURFAS 19.....	11
ŠURFAS 20.....	11
ŠURFAS 21.....	11
ŠURFAS 22.....	11
ŠURFAS 23.....	12
ŠURFAS 24.....	12
ŠURFAS 25.....	12
ŠURFAS 26.....	12
ŠURFAS 27.....	12
ŠURFAS 28.....	13
ŠURFAS 29.....	13
ŠURFAS 30.....	13
ŠURFAS 31.....	13
ŠURFAS 32.....	14
ŠURFAS 33.....	14
ŠURFAS 34.....	14
ŠURFAS 35.....	15
ŠURFAS 36.....	15
ŠURFAS 37.....	16
ŠURFAS 38.....	16
ŠURFAS 39.....	16
ŠURFAS 40.....	16
ŠURFAS 41.....	16
ŠURFAS 42.....	16
ŠURFAS 43.....	17
ŠURFAS 44.....	17
ŠURFAS 45.....	17
ŠURFAS 46.....	18
ŠURFAS 47.....	18

ŠURFAS 48.....	18
ŠURFAS 49.....	18
ŠURFAS 50.....	18
ŠURFAS 51.....	19
ŠURFAS 52.....	19
ŠURFAS 53.....	19
ŠURFAS 54.....	19
ŠURFAS 55.....	20
ŠURFAS 56.....	20
ŠURFAS 57.....	20
ŠURFAS 58.....	20
ŠURFAS 59.....	20
ŠURFAS 60.....	21
ŠURFAS 61.....	21
ŠURFAS 62.....	21
ŠURFAS 63.....	21
ŠURFAS 64.....	21
ŠURFAS 65.....	22
ŠURFAS 66.....	22
ŠURFAS 67.....	22
ŠURFAS 68.....	22
ŠURFAS 69.....	22
ŠURFAS 70.....	23
ŠURFAS 71.....	23
ŠURFAS 72.....	23
ŠURFAS 73.....	23
ŠURFAS 74.....	23
ŠURFAS 75.....	24
ŽVALGYMAI	24
IŠVADOS.....	25
PLANŲ SĄRAŠAS.....	26
FOTONUOTRAUKŲ SĄRAŠAS.....	26
PRIEDŲ SĄRAŠAS	29
PLANAI	31
FOTONUOTRAUKOS.....	33
PRIEDAI.....	47
ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ LEIDIMAS	47
ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ PROJEKTAS ...	48
ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ PAŽYMA.....	50
SAUGOMOS „OFLAGER 53“ TERITORIJOS PLANAS.....	52
„OFLAGER 53“ 1946 M. SCHEMA	53

IVADAS

2008 m. spalio mėnesio antroje pusėje Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas pagal su UAB "Prima Parte" 2008 m. rugsėjo 30 d. pasirašytą sutartį Nr.8-440 vykdė Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo Pagėgių miško kvartaluose 149–155 (Pagėgių sav., Pagėgių sen., Šilutės miškų urėdija, Pagėgių girininkija) žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus. Jiems Kultūros paveldo departamentas pagal pateiktą programą (priedas Nr.2) 2008 m. spalio 14 d. išdavė leidimą Nr.229 (priedas Nr.1). Būsimo karjero sklypo žvalgomųjų tyrinėjimų tikslas buvo surinkti visus įmanomus duomenis apie jame esančias archeologijos bei kitokias kultūros vertybes. Projektuojamas karjeras yra į ŠV nuo saugomos kultūros vertybės – 1941–1943 m. Raudonosios Armijos karo belaisvių stovyklos „Oflager 53“ vietos (IR 278), kas iš esmės ir buvo pretekstas atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus. Prieš pradėdant darbus buvo renkami įvairūs duomenys apie galimas archeologines bei kultūros paveldo vertybes būsimojoje karjero teritorijoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ekspedicijai vadovavo šios ataskaitos autorius. Kartu su juo vietoje dirbo ir dalį fiksacijos vykdė Klaipėdos universiteto istorijos II kurso magistrantas, būsimasis archeologas Žilvinas Čėsna. Žemės kasimo darbus vykdė daugumoje Klaipėdos universiteto studentai. Ekspedicijos baze buvo Vilkyškių evangelikų bažnyčios klebonija, už ką parapijai nuoširdžiai dėkojame. Planus ataskaitai parengė, fotografavo ataskaitos autorius bei Ž. Čėsna, iliustracijas ataskaitai parengė Aida Janonytė. Iškart po tyrimų užsakovui buvo pateikta trumpa pažyma apie atliktų darbų rezultatus (žr. priedą Nr.3).

ŽVALGYMŲ METODIKA

Palyginti nemažo (30,65 ha) kompaktiško mišku apaugusio sklypo žvalgomiesiems archeologiniams tyrinėjimams pasirinkta kiek savita metodika, atsižvelgiant į nelygų ir vietomis pakankamai tankiu mišku apaugusį žemės paviršių bei galimas belaisvių stovyklos liekanas, kurios galėjo būti pačios įvairiausios. Šios metodikos pagrindai buvo suderinti Mokslinėje archeologijos komisijoje svarstant tyrimų projektą. Jos esmę sudarė dideli (2x2 m dydžio) šurfai, kurie buvo kasami laisvai pasirinktose labiausiai įtartinose vietose taip siekiant didesnio aiškumo tiek vietovės paviršinio reljefo susidarymo procesuose, tiek ir galimų archeologinių vertybių atskleidimo atveju, nes jau iš surinktos medžiagos buvo aišku, kad paviršius praeityje yra perklostytas eolinių procesų (anksčiau čia vėjas pustė smėlį), ko pasekoje buvo sunku tikėtis gerai išlikusių kultūrinių sluoksnių ar

senųjų žemės paviršių. Didesnis šurfų plotas leido lengviau interpretuoti aptiktus sluoksnius, o šurfui pataikius ant supustytų vietų – lengviau per jas persikasti. Esant neaiškumams dėl žemio šurfai buvo kasami giliau. Dėl aukščiau minėtų priežasčių taip pat pasirinktinai buvo atliekami paviršiaus žvalgymai metalo detektoriumi (modelis “Minelab”, dirbo ataskaitos autorius). Šurfai kasti keturkampiai, 2x2 m dydžio šurfai, kraštinėmis orientuoti pasaulio šalių. Kadangi šurfai dauguma kasti vietose be aiškesnių objektų, su kuriais jų vietas būtų galima susieti, bent kiek tikslesnio vietovės plano nebuvo, o ir pati šurfų stratigrafija buvo nesvarbi archeologiniu aspektu, jų vietos lokalizuotos geografinių koordinačių, nuimtų natūroje aparato “Garmin Etrex” pagalba, pagrindu, juo pamatuojant atstumus tarp artimiausių šurfų ir esant galimybei – iki paskirų paviršiaus objektų matuojant natūroje. Dėl nuolatinio dengiamojo miško poveikio ir skirtingų palydovų išsidėstymo nustatant šurfų koordinates atsirado tam tikros paklaidos. Jos tyrimų esmės dėl aptiktų sluoksnių vienodumo nepakeitė, tačiau neleido užnešti šurfų vietų ant esamo topografinio pagrindo (ortofotonuotraukos), ko pasekoje ataskaitoje teko naudoti darbinį jos variantą (pav. 1). Šurfuose neaptikus archeologinių sluoksnių ar radinių apsiribota tik bendra ištirtų šurfų fotofiksacija, o grafiniai profiliai nebraižyti. Šurfų numeracija pateikiama jų kasimo seka. Iš užsakovo gautas 1987 m. atliktas geologinis vietovės žemėlapis masteliu 1:2000 neturi koordinačių pririšimo (pav. 2), o paviršiaus topografinė nuotrauka nėra padaryta.

BENDRA BŪSIMO KARJERO VIETOS CHARAKTERISTIKA

Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo 30,65 ha teritorija yra netaisyklingo keturkampio, kiek pailgo PV–ŠV kryptimi formos (pav. 1). Jo beveik ištisai (išskyrus dirvonuojantį patį P pakraštį) apaugusi mišku (daugumoje pušimis), kuris centrinėje ir Š dalyse yra retesnis ir šviesesnis (nuotrauka 1), pakraščiuose – tankesnis ir su krūmų pomiškiu (ypač P dalyje). Sklypą į 2 nelygias dalis (didesnę ŠR ir mažesnę PV) dalija ŠV–PR kryptimi einantis kiek vingiuotas naudojamas tarpkaiminis kelias Anužiai–Pagėgiai (pav. 2) (nuotrauka 2). V ir Š pakraščiuose miškas prieš kelis metus buvo iškirstas ir atsodintas (nuotrauka 3). Sklypo paviršius labai nelygus, nes greičiausiai XX a. pirmoje pusėje jame buvo kasamas smėlis ar žvyras. Įvairiose sklypo dalyse (daugiausiai V, P ir R) žymios bent kelių didesnių karjerų mišku apaugusios vietos (nuotrauka 4), iškasti greičiausiai vandeniui iš karjerų nuleisti skirti grioviai (nuotrauka 5). Didžioji sklypo dalis anksčiau prieš užaugant miškui (daugumoje jis ne senesnis negu 50 metų) buvo nuolat pustomas smėlynas, tad miške išliko įvairaus dydžio ir formos žemyninių kopų (nuotrauka

6). Kai kurių kopų bei žemės paviršiuje matyti iškasti grioveliai (nuotrauka 7) – greičiausiai buvusių sklypų ribos (daugiau V pakraštyje). Darbų metu teritorijos P dalyje aptikta ir dabartinių kontrabandininkų iškasta jau apleista slėptuvė – bunkeris, skirta slėpti greičiausiai kontrabandinėmis cigaretėmis (nuotrauka 8). Jos dvi sienos sutvirtintos mediena, o kitose dviejose matyti geologinė stratigrafija – smėlio sluoksniai (nuotrauka 9).

Atskirai trumpai reikia paminėti Raudonosios Armijos karo belaisvių stovyklos „Oflager 53“ (Buchenvaldo koncentracijos stovyklos 53 filialo) vietą, kuri pagal esamą dokumentaciją yra už tyrinėto sklypo ribų (priedas Nr.4). Ekspedicijos metu apie šią stovyklą stengtasi surinkti medžiagos vienu aspektu – kokį plotą ji užėmė ir kokios jos žymės likę dabar. Detalesni jos dabartinės vietos žvalgymai nebuvo atliekami, tik vizualiai susipažinta su saugoma teritorija. Be „Oflager 53“ paminėjimų spaudoje medžiagos apie ją ieškota Pagėgių gimnazijoje, kur maždaug iki 1990 m. tuometinėje mokykloje apie šią belaisvių stovyklą buvo sukaupta daugiau medžiagos, mokytojas Aleksandrovas net buvo padaręs muziejėlį (vėliau ji buvo išbarstyta). Gimnazijoje mokytojos Kristinos Dargužienės dėka pavyko surasti tik 1946 m. darytą schematinį (ne mastelinį) stovyklos planą, kuris leidžia įsivaizduoti pačios belaisvių stovyklos struktūrą (priedas Nr.5). Natūroje belaisvių stovyklos vietoje yra lygus miško sklypas su kelių paskutinių dešimtmečių memorialiniais akcentais (tame tarpe neseniai atstatytu paminklu (N55°08'19.7"; E21°52'44.9")). Jos ŠR dalyje (priešingoje pusėje, negu būsimo karjero sklypas), kiek nuošaliau nuo esamų memorialų pavyko aptikti tik tankiais krūmais apaugusią kalvelę – kažkokio buvusio pastato vietą, kuris gali būti vieno iš stovyklos pastatų vieta. Jokių belaisvių kapinių žymių žemės paviršiuje nepastebėta, nors kalbama, kad pokario metais čia buvo atlikti kasinėjimai su tikslu įvertinti žuvusių belaisvių skaičių.

Šurfai pradėti kasti nuo sklypo ŠV dalies, toliau tyrimai vykdyti P dalyje ir galiausiai – R. Taip iki tyrimų pačioje jautriausioje („Oflager 53“ aspektu) sklypo vietoje surinkta daugiau duomenų apie jo paviršiaus raidą.

ŽVALGOMIEJI TYRIMAI

ŠURFAS 1

Šurfas 1 (N55°08'35.7"; E21°51'57.3") kastas sklypo V dalyje ant kopos, retame pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko smėlio supustytas sluoksnis, po kuriuo aptiktas 60 cm (Š pusėje) – 90 cm (P pusėje) storio užpustyto šviesiai rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu dar buvo 25 cm storio pilko

smėlio sluoksnis – greičiausiai čia buvęs armuo, po kuriuo 100 cm (Š pusėje) – 130 cm (P pusėje) gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis (nuotrauka 10).

ŠURFAS 2

Šurfas 2 (N55°08'37.5"; E21°52'00.2") kastas seno žvyro karjero ŠR krašte, pušyne su ažuoliukų pomiškiu. Paviršius apaugęs retoka žole. Po menka velėna, kurioje šurfo ŠR dalyje rasta kažkokia geležinė technikos detale su išlietais CP716 (nuotrauka 12), aptiktas iki 45 cm storio pilkai rudas (viršutinėje iki 20 cm storio dalyje), į apačią tampantis rudu smėlio sluoksnis, po kuriuo 45 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis ar rusvas žvyras (nuotrauka 11).

ŠURFAS 3

Šurfas 3 (N55°08'36.8"; E21°51'03.3") kastas ant apie 10 m pločio iki 1 m aukščio Š–P kryptimi pailgos kopos, pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 5–12 cm storio (storesnis R pusėje) rusvo smėlio supustytas sluoksnis, po kuriuo aptiktas 50 cm (R pusėje) – 75 cm (P pusėje) storio užpustyto gelsvo smėlio sluoksnis, susidedantis iš 5 5–8 cm storio atskirų sluoksnelių, skiriamų iki 1 cm storio pilko smėlio tarp sluoksnių, žymėjusių tarp pustymų buvusius žemės paviršius. Po šiuo supustyto smėlio sluoksniu yra 25–30 cm storio (storesnis P pusėje) pilko smėlio sluoksnis – greičiausiai čia buvęs armuo, po kuriuo 70 cm (R pusėje) – 100 cm (P pusėje) gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis (nuotrauka 13).

ŠURFAS 4

Šurfas 4 (N55°08'39.1"; E21°52'06.2") kastas lygioje vietoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs vešlia žole. Po velėna yra iki 40 cm storio pilko smėlio sluoksnis (jo viršutinė iki 10 cm storio dalis tamsesnė, o apatinė 10–12 cm storio dalis šviesesnė ir rusvesnė), po kuriuo 50 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 14).

ŠURFAS 5

Šurfas 5 (N55°08'41.1"; E21°52'06.7") kastas 15 m į P ir 25 m į V nuo miško keliuko, laukymėje, retame pušyne su lapuočių pomiškiu. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 15–30 cm storio pilkai rusvo smėlio sluoksnis, storėjantis į V pusę. Po šiuo sluoksniu 15–30 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 15).

ŠURFAS 6

Šurfas 6 (N55°08'38.0"; E21°52'10.8") kastas 24 m į P nuo laukymės Š krašto, 50,5 m į V nuo miško keliuko, jaunomis pušelėmis užsodintoje laukymėje. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra iki 40 cm storio pilkai rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo yra 20 cm storio rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 60 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. Šurfo P dalyje įžemyje aptikta 35 cm skersmens 12 cm gylio plokščios U formos pjūvyje rudu smėliu su angliukais užpildyta duobutė – paviršiaus nelygume išlikusio ankstesnio miško gaisro liekanos (nuotrauka 16).

ŠURFAS 7

Šurfas 7 (N55°08'35.3"; E21°52'08.5") kastas 23 m į PV nuo jaunomis pušaitėmis apsodintos laukymės PV krašto, retame pušyne su lapuočių pomiškiu. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–15 cm storio pilkas, į apačią rusvėjantis smėlio sluoksnis, po kuriuo 10–15 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas ar balkšvas kietokas smėlis (nuotrauka 17).

ŠURFAS 8

Šurfas 8 (N55°08'34.7"; E21°52'05.1") kastas pušyne, nežymios kopos P šlaite, maždaug jaunomis pušaitėmis apsodintos laukymės ŠV ribos linijos taškoje į PV. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 15 cm storio pilka smėlio (viršutinėje 8 cm storio dalyje), į apačią šviesėjantis (rusvėjantis) sluoksnis, po kuriuo 15 cm gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis nupustytu ? paviršiumi (nuotrauka 18).

ŠURFAS 9

Šurfas 9 (N55°08'34.8"; E21°52'02.1") kastas lygioje vietoje, pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko, į apačią šviesėjančio smėlio sluoksnis, po kuriuo 15 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis P dalyje ir rausvas žvyras Š dalyje (nuotrauka 19).

ŠURFAS 10

Šurfas 10 (N55°08'34.0"; E21°52'57.7") kastas karjero sklypo V dalyje, brandžiame pušyne, tarsi nedidelėje daubelėje su iškilimu aplink (išskyrus PV pusę). Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 12–18 cm storio (storesnis Š pusėje) rusvai pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 12–18 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 20).

ŠURFAS 11

Šurfas 11 (N55°08'33.0"; E21°52'03.2") kastas kiek senesniame pušyne, 5 m į PR nuo seno karjero ŠR krašto, 37 m į ŠR nuo apvalios kopos. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–13 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 10–13 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 21).

ŠURFAS 12

Šurfas 12 (N55°08'36.3"; E21°52'02.0") kastas ant apie 10 m pločio iki 1 m aukščio Š–P kryptimi pailgos kopos, pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 70 cm (PR pusėje) – 90 cm (Š pusėje) storio užpustyto gelsvo smėlio sluoksnis su vos žymiais atskirais supustytais sluoksneliais. Po šiuo supustyto smėlio sluoksniu yra 25 cm storio pilko smėlio sluoksnis – greičiausiai čia buvęs armuo, po kuriuo 105 cm (PR pusėje) – 130 cm (P pusėje) gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 22).

ŠURFAS 13

Šurfas 13 (N55°08'30.8"; E21°51'59.8") kastas 9,5 m į ŠV nuo sklypo V dalyje PV–ŠR kryptimi einančio miško keliuko, žemesnėje lygioje vietoje, pušyne su lapuočių pomišku. Paviršius apaugęs žole ir smulkiais krūmeliais. Po menka velėna yra iki 20 cm storio kiek pilkai rudas žvyringas miškožemio sluoksnis, po kuriuo 20 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rusvas prastos kokybės žvyras su kalkakmeniais (nuotrauka 23).

ŠURFAS 14

Šurfas 14 (N55°08'31.8"; E21°52'01.1") kastas didelės (17 m skersmens iki 3 m aukščio) kopos V papėdėje, 41 m į ŠV nuo miško keliuko, einančio link pušelėmis užsodintos laukymės (šurfo R sienelė remiasi į kopą). Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 8 cm (V pusėje) – 15 cm (R pusėje) storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 45 cm (R pusėje) – 70 cm (P pusėje) storio supustyto šviesiai rusvo smėlio sluoksnis, storėjantis P kryptimi. Šis sluoksnis prasideda maždaug 1 m atstumu nuo šurfo kampo ir šurfo P sienelėje stačiu kampu įsigilina į maždaug 20 cm gylio pagilėjimą. Po supustytu smėliu 20 cm (V pusėje) – 80 cm (PR pusėje) gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas smėlis (nuotrauka 24).

ŠURFAS 15

Šurfas 15 (N55°08'28.9"; E21°52'00.1") kastas 28,5 m į ŠR nuo kelio Pagėgiai–Anužiai, 2,5 m į PV seno karjero P krašto, skersai 330° kryptimi per kopas einančio 1 m pločio 20 cm gylio (paviršiuje) griovelio, žemės iš kurio mestos į abi puses (buvusi žemių riba ?). Š15 sienelių orientacija yra statmena arba lygiagreti minėtam grioveliui (60° kryptimi). Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo šurfo ŠR dalyje yra iki 10 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis, čia supiltas iš iškasto griovelio vietos. Šurfo PV dalyje šio supiltinio sluoksnio nėra, o po iš griovelio supiltu sluoksniu yra iki 10 cm storio šviesiai pilko smėlio sluoksnis – buvęs žemės paviršius. Po juo, o griovelio vietoje po jo pilko smėlio užpildu 10–30 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. Griovelis šurfo sienelių profiliuose 110 cm pločio ir 30 cm gylio (nuotrauka 25).

ŠURFAS 16

Šurfas 16 (N55°08'28.9"; E21°51'56.5") kastas 32 m į PV nuo kelio Pagėgiai–Anužiai, į PV nuo šio kelio esančios būsimo karjero sklypo dalies Š dalyje, iki 80 cm aukščio kalvelės, ant kurios auga jaunas ažuoliukas, P šlaite. Paviršius apaugęs uogienojais ir žole. Po menka velėna yra 10 cm (Š dalyje) – 25 cm (P dalyje) storio pilko priemolio sluoksnis, po kuriuo aptiktas šviesiai rudas tarsi pustytas smėlis, 35 cm gylyje pereinantis į įžemį – šviesiai gelsvą smėlį (nuotrauka 26).

ŠURFAS 17

Šurfas 17 (N55°08'27.8"; E21°51'51.0") kastas 3,3 m į PV nuo 60 cm skersmens pušies, augančios nedidelėje miško laukymėje netoli 60 cm skersmens beržo (daugiau stambių medžių šio šurfo aplinkoje nėra), ties būsimo karjero V kraštu, lygioje vietoje. Paviršius apaugęs uogienojais ir samanomis. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 12 cm storio rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 22 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas smėlis (nuotrauka 27).

Griovys

Būsimo karjero sklypo PV dalyje yra 5,7 m pločio 1 m gylio tiesus griovys (nuotrauka 5), einantis 40° kryptimi, žemės iš kurio mestos į šonus suformuojant 4 m pločio iki 80 cm aukščio pylimėlius.

ŠURFAS 18

Šurfas 18 (N55°08'26.3"; E21°51'56.9") kastas jau minėto 40° kryptimi einančio griovio centrinėje giliausioje dalyje, dugne (šioje vietoje jo dugnas apie 2,5 m pločio). Jo sienelių orientacija atitinka griovio orientaciją (40°). Paviršius lygus, apaugęs pavienėmis samanomis, apkritęs lapais. Po menka velėna yra 20 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 20 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (jo paviršius plokščias) (nuotrauka 28).

ŠURFAS 19

Šurfas 19 (N55°08'25.1"; E21°51'54.2") kastas lygioje vietoje, laukymėje, ties sklypo V riba. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra iki 8 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas iki 22 cm storio rudo smėlio sluoksnis. 30 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 29).

ŠURFAS 20

Šurfas 20 (N55°08'23.7"; E21°51'55.0") kastas 3 m į PV nuo į ŠR prasidedančių kopų papėdės, ties sklypo V riba esančioje lygioje vietoje, retame miške, pievelėje. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 12–16 cm storio rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu buvo 2–4 cm storio pilko smėlio sluoksnis – buvęs žemės paviršius, po juo – 10–14 cm storio pilkai rusvo smėlio sluoksnis. 35–40 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis (nuotrauka 30).

ŠURFAS 21

Šurfas 21 (N55°08'24.2"; E21°51'55.9") kastas apie 1 aukščio kopos, reto miško ir miško su krūmais riboje. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis, šurfo R krašte yra nupjauto 3 cm skersmens medelio kelmelis. Po menka velėna yra 15–18 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 27 cm (ŠV kampe) – 45 cm (ŠR kampe) storio rusvo smėlio sluoksnis. 45 cm (ŠV kampe) – 60 cm (ŠR kampe) gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis su žvyro priemaiša (nuotrauka 31).

ŠURFAS 22

Šurfas 22 (N55°08'25.4"; E21°51'58.5") kastas karjero sklypo PV dalies miško viduryje, ant nežymios kalvelės. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–15 cm

storio pilkai rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo pasiektas įžemis – geltonas smėlis (nuotrauka 32).

ŠURFAS 23

Šurfas 23 (N55°08'25.4"; E21°52'01.4") kastas 15 m į PV nuo kelio Pagėgiai–Anužiai. Paviršius apaugęs uogienojais ir samanomis. Po menka velėna yra 15–20 cm storio pilkai juosvo priesmėlio sluoksnis, po kuriuo 15–20 cm gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis (nuotrauka 33).

ŠURFAS 24

Šurfas 24 (N55°08'21.9"; E21°51'56.1") kastas retesnio pušyno (į P) ir pušyno su tankiu lapuočių pomiškiu riboje, 5 m į PR nuo seno karjero ŠR krašto, 37 m į ŠR nuo apvalios kopos. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas iki 50–55 cm storio rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo smėliu 70–75 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis (nuotrauka 34).

ŠURFAS 25

Šurfas 25 (N55°08'23.5"; E21°51'57.7") kastas ant iškirstos kvartalinės linijos. Paviršius apaugęs reta žole. Po menka velėna yra 20–30 cm storio pilkai rudo smėlio sluoksnis su gausiomis medžių šaknimis, po kuriuo 20–30 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis arba rusvas žvyras (ŠV dalyje) (nuotrauka 35).

ŠURFAS 26

Šurfas 26 (N55°08'22.0"; E21°52'02.2") kastas krūmais apaugusioje žemoje vietoje. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 15–20 cm storio pilko priežvyrio sluoksnis, kuriame šurfo P dalyje rastas gyvulio (kiaulės ?) kojos kaulai (į V nuo šurfo buvo pripilta dabartinių šiukšlių). Po priežvyrio sluoksniu aptiktas 35 cm (P dalyje) – 60 cm (Š dalyje) storio rudo lyginant karjerą užstumto žvyro sluoksnis, po kuriuo 60 cm (P dalyje) – 80 cm (Š dalyje) gylyje pasiektas įžemis – rusvas žvyras (nuotrauka 36).

ŠURFAS 27

Šurfas 27 (N55°08'20.9"; E21°51'59.0") kastas 23,6 m į ŠV nuo miško per kampo, keliuko Š pusėje, dauboje, retėjančiame miško krašte. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 15–20 cm storio pilkai rusvo priesmėlio sluoksnis, po kuriuo 15–20 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas, vietomis rudas smėlis (nuotrauka 37).

ŠURFAS 28

Šurfas 28 (N55°08'19.0"; E21°51'59.8") kastas sklypo P dalyje, šalia eglaičių jaunuolyno, prie kelmo. Paviršius lygus, apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 8 cm storio pilko puveningo smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 17–22 cm storio gelsvai rudo užpustyto smėlio sluoksnis. Užpustyme šurfo PR kampe išryškėjo 60 cm (ties P sienele) x 95 cm (ties R sienele) dydžio 75 cm gylio nuo paviršiaus iki įžemio iškastos duobės 1 dalis. Duobė užpildyta rusvu smėliu, plokščiu dugnu. Kitos 80 cm (ties V sienele) x 20 cm (ties Š sienele) dydžio 50 cm gylio nuo paviršiaus iki įžemio iškastos duobės (duobės 2) dalis aptikta šurfo PV kampe. Ji irgi plokščiu dugnu, kuriame aptiktas 4 cm storio balto smėlio sluoksnelis. Šurfo Š sienelėje išryškėjo ir duobės 3 vieta. Ji buvusi 90 cm pločio, 45 cm gylio, užpildyta rusvu smėliu, kurį per vidurį (30 cm gylyje) skiria lenkta 1–2 cm storio pilkesnio smėlio juostelė. Ši duobė irgi nuardė užpustytą tamsiai pilko smėlio su degėisiais sluoksnį iki jo apatinės dalies, kur aptikta sudegusio kelmo vieta – tamsiai pilko (beveik juodo) smėlio 33x25 cm dydžio dėmė. Kitur po užpustyto tamsiai pilko smėlio sluoksniu yra iki 10 cm storio rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo 80–90 cm gylyje pasiektas įžemis – rudas smėlis. Šurfo PV dalyje sluoksniai ne kartą perpustyti vėjo (supustytas smėlis tęsiasi iki pat įžemio 60 cm gylyje), o jame buvusius žemės paviršius žymi 1–3 cm storio pilko smėlio sluoksneliukai (viso 5) (nuotrauka 38).

ŠURFAS 29

Šurfas 29 (N55°08'19.5"; E21°52'02.4") kastas lygioje vietoje, pušyne su lapuočių krūmų pomiškiu. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 25–30 cm storio rudo smėlio sluoksnis, kurio viršutinė apie 10 cm storio dalis pilkesnė. Po rudo smėlio sluoksniu 30 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvai rusvas smėlis (nuotrauka 39).

ŠURFAS 30

Šurfas 30 (N55°08'20.7"; E21°52'05.1") kastas 17 m į V nuo stačiai nukasto 2 m aukščio šlaito, nedidelėje pievelėje, žemoje lygioje tarsi rekultivuoto karjero vietoje. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilkai rusvo smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 28–30 cm storio rudo žvyro sluoksnis. Po juo 40 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas žvyras (nuotrauka 40).

ŠURFAS 31

Šurfas 31 (N55°08'19.2"; E21°52'07.6") kastas 19 m į PV nuo kelio Pagėgiai–Anužiai, pušyne su tankiu lapuočių pomiškiu. Paviršius kiek nuolaidėja į P, apaugęs reta

žole. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko priemėlio sluoksnis, po kuriuo 12–15 cm gylyje pasiektas įžemis – geltonas smėlis (nuotrauka 41).

ŠURFAS 32

Šurfas 32 (N55°08'18.3"; E21°52'05.5") kastas jaunais lapuočiais apaugusioje žemesnėje vietoje. Paviršius apaugęs reta žole su samanomis. Po menka velėna yra iki 25 cm storio pilko smėlio sluoksnis, kurio viršutinė iki 10 cm storio dalis pilkesnė. Po šiuo smėliu 25 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (šurfo fotofiksacijos nėra).

ŠURFAS 33

Šurfas 33 (N55°08'17.6"; E21°52'03.1") kastas ant nedidelės kopos. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Šurfo centre augo krūmelis (pašalintas). Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 50–60 cm storio supustyto rusvo smėlio sluoksnis, kuriame šurfo V ir ŠR dalyse rasta žiastos XX a. keramikos (nuotrauka 43), stiklinio butelio kaklelis (nuotrauka 44). Po šiuo sluoksniu 55–70 cm gylyje (V pusėje plonesnis) yra 2–4 cm storio pilko–tamsiai pilko smėlio sluoksnelis, žymintis iki pustymo buvusį žemės paviršių. Jame šurfo PR kampe rasta truputis degėsių. Po šiuo sluoksniu aptiktas iki 10 cm storio šviesiai pilko smėlio sluoksnelis, giliau pereinantis į įžemį – gelsvą smėlį (jo apatinė 5–8 cm storio dalis yra ruda). Šurfo PV dalyje pilkas užpustytas smėlio sluoksnelis neišlikęs – čia įžemis yra iškart po užpustytu smėliu 75 cm gylyje. (nuotrauka 42).

ŠURFAS 34

Šurfas 34 (N55°08'16.3"; E21°52'06.1") kastas paviršiuje matomos sodybvietės vietoje (aukštesnėje Š paviršiuje matomos kalvelės pusėje). Paviršius apaugęs žole, į Š–ŠR nuo šurfo auga gyvatvorių krūmai. Po menka velėna yra 5 cm (P pusėje) – 16 cm (V pusėje) storio pilkšvo miškožemio sluoksnis, po kuriuo pasiektas 11 cm (V pusėje) – 64 cm (Š pusėje) storio rusvo molio su gana gausiomis plytų griuvenomis sluoksnis. Plytų dydis 28x13,5x6,5 cm. Šiame sluoksnyje rasta įvairių XX a. pirmos pusės radinių: žiastos XX a. keramikos (nuotrauka 48), koklių (nuotrauka 46), čerpių duženų, geležinės durelės nuo krosnies liuko, kitokių įvairių geležų (nuotrauka 1), net medinių dirbinių fragmentų (nuotrauka 49). Plokščios čerpės su 4 lygiagrečiais iškilimais fragmento ilgis 17 cm (nudužusi), plotis 15 cm, storis 1,5 cm. Šurfo V sienelėje 50 cm gylyje po molio sluoksniu aptikti 2 akmenys – jų matėsi tik 18x13x virš 12 cm (Š akmuo) ir 10x10x virš 2 cm (P akmuo) dydžio šonai. Šurfo P sienelėje 1 m nuo V krašto 55 cm gylyje molio sluoksnyje

yra 0,5–3 cm storio pilkšvo smėlio sluoksnelis, po juo vėl 2–7 cm storio rausvo molio sluoksnelis, po kuriuo aptiktas 4–10 cm storio deginto medžio sluoksnis. Šie sluoksniai baigiasi 73 cm gylyje ties šurfo R sienelėje esančiais 2 akmenimis: – 8x2x virš 3 cm (R akmuo) ir 10x7x virš 2 cm (V akmuo). Visi sluoksniai nedviprasmiškai rodo, kad šurfas pataikė į sugriautos krosnies vietą. Šios krosnies padas atrodo bus buvęs šurfo ŠR kampe, kur buvo degusio molio, sudegusio medžio ir vėl degusio molio sluoksneliai. Po 1 cm storio pilko sluoksneliu, buvusiu po griuvenų sluoksniu 90 cm gylyje, yra 35–40 cm (storesnis ŠV dalyje) šviesiai rudo užpustyto smėlio sluoksnis, kuriame 120 cm gylyje yra iki 20 cm storio pilko viršuje tamsesnio smėlio sluoksnis. Pilko smėlio sluoksnio paviršius į PR nuolaidėja– skersai šurfo PV–ŠR kryptimi eina iki 20 cm pločio juosta (šurfo PR dalyje šis sluoksnis neišlikęs, nupustytas, įžemis PR kampe yra 110 cm gylyje – yra vos žymus 5–7 cm storio kiek pilkesnis sluoksnis). Po pilko smėlio sluoksniu 140 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 45).

ŠURFAS 35

Šurfas 35 (N55°08'16.1"; E21°52'09.3") kastas 23 m į V nuo miško R pakraščio, kitos sodybvietės vietoje šalia paviršiuje matomo kažkokio 90x90 cm dydžio iki 25 cm aukščio keturkampio betoninio apvado (nuotrauka 50). Paviršius lygus, apaugęs žole. Po menka velėna yra 80 cm (PR dalyje) – 120 cm (PV dalyje) storio pilkai rusvo priesmėlio sluoksnis, kuriame iki 40 cm gylio rasta daug įvairių XX a. dirbinių: 2 metaliniai indai, kitokių geležų (nuotrauka 53), puodų šukių, kaulų, Vokietijos 1935 m. 10 pfenigių moneta (nuotrauka 54) ir kt., o giliau 40 cm – tik geležinių vinių. Po šiuo sluoksniu 80–120 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 51). Jame šurfo PR kampe aptikta 70x25 cm dydžio (tiek pateko į šurfą) 30 cm gylio smailadugnė duobė, užpildyta rusvu smėliu (nuotrauka 52).

ŠURFAS 36

Šurfas 36 (N55°08'17.7"; E21°52'08.1") kastas krūmais apaugusioje aukštesnėje vietoje. Paviršius apaugęs žole, R pusėje auga paparčiai. Po menka velėna yra 26–30 cm storio rusvai pilkšvo smėlio sluoksnis, po kuriuo atkastas 5–13 cm storio pilko smėlio sluoksnelis su degėsiukais viršutinėje dalyje – buvęs žemės paviršius. Po šiuo sluoksniu 42 cm gylyje aptiktas 13 cm storio tamsiai rudo smėlio sluoksnis, esantis ant 55 cm gylyje pasiekto įžemio – gelsvo smėlio (nuotrauka 55).

ŠURFAS 37

Šurfas 37 (N55°08'30.3"; E21°52'03.3") kastas tarp seno karjero ir kopos (3 m į Š nuo karjero krašto ir 5 m į V nuo kopos V papėdės), retame pušyne. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 7 cm storio pilko miškožemio sluoksnis, po kuriuo 7 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas žvyras (nuotrauka 56).

ŠURFAS 38

Šurfas 38 (N55°08'28.9"; E21°52'07.0") kastas 77 m į PR nuo Š37, kopos ŠR papėdėje. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 10 cm (R pusėje) – 20 cm (ŠV kampe) storio pilko į apačią šviesėjančio smėlio sluoksnis, po kuriuo 10–20 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas (tarpais rusvas) smėlis (nuotrauka 57, po nuotraukos 96).

ŠURFAS 39

Šurfas 39 (N55°08'30.7"; E21°52'07.5") kastas tarp kopų. Paviršius apaugęs žole samanomis. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 8–10 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 58).

ŠURFAS 40

Šurfas 40 (N55°08'32.3"; E21°52'11.2") kastas 7 m į P nuo seno karjero krašto, ant plokščios kopos, retame pušyne. Paviršius apaugęs samanomis. Nuo paviršiaus iki 10 cm gylio kasamas pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo aptiktas 165 cm storio gelsvo supustyto smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 175 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas molis. Besirengiant iškasto šurfo fotofiksacijai jis užgriuvo (nuotrauka 59).

ŠURFAS 41

Šurfas 41 (N55°08'31.9"; E21°52'14.3") kastas 12 m į PR nuo keliuko, vedančio link jaunuolyno sklypo PR kampo, lygioje vietoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs uogienojais. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 12–15 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis, 30–40 cm gylyje virstantis į priemolį (nuotrauka 60).

ŠURFAS 42

Šurfas 42 (N55°08'28.1"; E21°52'11.5") kastas 6 m į P nuo didesnės kopos, retame pušyne. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 8 cm (P dalyje) –

12 cm (Š dalyje) storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 8–12 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 61).

ŠURFAS 43

Šurfas 43 (N55°08'26.6"; E21°52'05.2") kastas 22 m į V nuo link jaunuolyno vedančio miško keliuko, į R nuo seno karjero, ant nežymios kopos buvusioje pustomoje teritorijoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna šurfo P dalyje yra iki 13 cm storio pilko smėlio sluoksnis. Šurfo Š dalyje nuo paviršiaus iki 70 cm gylio yra rusvo supustyto smėlio sluoksnis, kuriame 40 cm gylyje yra iki 3 cm storio tamsiai pilko smėlio su degėsiukais sluoksnelis, žymintis buvusį žemės paviršių. Šis sluoksnelis guli ant 4–7 cm storio šviesiai pilko, net balto smėlio sluoksnelio, po kuriuo yra iki 10–15 cm storio rudo smėlio sluoksnis, o po juo įžemis – šviesiai gelsvas smėlis. Šurfo Š sienelėje pilkame smėlyje dviejose vietose (85 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus ir 45–50 cm nuo senojo užpustyto paviršiaus) matyti čia buvusių sudegusių kelmų vietos: 33 ir 40 cm skersmens ploteliai.

Likusioje šurfo dalyje 70-75 cm storio supustyto smėlio sluoksnis guli ant 6 cm storio pilko smėlio sluoksnelio, žymėjusio kitą buvusį žemės paviršių. Po šiuo sluoksneliu vėl yra antras supustytas iki 15 cm storio rusvo smėlio sluoksnelis, po kuriuo 110–120 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis (nuotrauka 62).

ŠURFAS 44

Šurfas 44 (N55°08'24.8"; E21°52'07.2") kastas 30 m į PR nuo jaunuolyno link vedančio miško keliuko, 5 m į ŠR nuo seno karjero krašto, vietovėje kiek nelygiu paviršiumi, pušyne. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 12–15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo aptiktas 12–15 cm storio užpustytas rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu buvo 25–30 cm storio rudo smėlio sluoksnis – buvęs žemės paviršius, gulintis ant įžemio – gelsvo smėlio. Šurfo PV kampe rudo smėlio sluoksnio storis siekė 60 cm, nes čia buvo apie 30 cm skersmens ir 30 cm gylio juo užpildyta duobutė (nuotrauka 63).

ŠURFAS 45

Šurfas 45 (N55°08'23.3"; E21°52'11.1") kastas retokame pušyne, tarp nedidelių kopų. Paviršius nežymiai nuolaidėja į ŠR pusę, apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis (nuotrauka 64), po kuriuo prasideda 130 cm storio

užpustyto rusvai gelsvo smėlio sluoksnis, kuris apatinėje iki 30 cm storio dalyje yra kietesnis. Po šiuo sluoksniu 140 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas smėlis.

ŠURFAS 46

Šurfas 46 (N55°08'24.3"; E21°52'15.6") kastas lygioje retais beržais apaugusioje laukymėje. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo atkastas 13–20 cm (Š kampe) storio supustyto smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu buvo 3–5 cm storio pilko juodžemio sluoksnis, intensyvesnis ŠR kampe. Po juo apie 30 cm gylyje buvo apie 30 cm storio rudos smėlio sluoksnis, po kuriuo 60 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis (nuotrauka 65).

ŠURFAS 47

Šurfas 47 (N55°08'21.8"; E21°52'13.7") kastas lygioje plokščioje vietovėje į PV nuo kopų zonos. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 20 cm storio šviesiai rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 30–33 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 66).

ŠURFAS 48

Šurfas 48 (N55°08'20.0"; E21°52'09.4") kastas į P nuo nukastų smėlio kopų. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 12–14 cm storio pilko smėlio sluoksnis, ŠV–JR kraštuose pereinantis į 12 cm storio pilko smėlio sluoksnį. Po šiuo sluoksniu yra 20 cm (ŠV dalyje) – 30 cm (ŠR dalyje) storio gelsvo smėlio sluoksnis, po kuriuo 42–45 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 67).

ŠURFAS 49

Šurfas 49 (N55°08'33.0"; E21°52'14.2") kastas 7,5 m į PR nuo karjero, 4 m į V nuo jaunuolyno link vedančio keliuko, lygioje vietoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs uogienojais. Po menka velėna yra 10–15 cm storio (storesnis Š pusėje) tamsiai pilko – pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 10–15 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. Šurfo P sienelėje išsiskyrė 45 cm pločio 15 cm gylio duobė, užpildyta tokiu pačiu rusvu smėliu, tik nuo likusios jo dalies atskirta 1 cm storio tamsiai pilko smėlio juostelės (nuotrauka 68).

ŠURFAS 50

Šurfas 50 (N55°08'35.7"; E21°52'19.1") kastas sklypo ŠR dalyje, 34 m į PV nuo miško keliuko – tyrinėjamo sklypo ŠR ribos, 15 m į PR nuo jaunuolyno link vedančio keliuko, kopos PR papėdėje, lygioje vietoje, pušyne ties jaunuolynu. Paviršius apaugęs

uogienojais ir samanomis. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 10–20 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 20–33 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas žvyras (nuotrauka 69).

ŠURFAS 51

Šurfas 51 (N55°08'32.3"; E21°52'19.9") kastas vidutinio dydžio kopų rajone, šviesiame retame pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 2–3 cm storio rudo smėlio sluoksnelis. Po šiuo sluoksneliu buvo 30 cm storio šviesiai gelsvo smėlio sluoksnelis, po kuriuo 40–42 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas priemolis ar smulkus žvyras (nuotrauka 70).

ŠURFAS 52

Šurfas 52 (N55°08'29.4"; E21°52'16.5") kastas plokštesnėje vietoje tarp kopų, 8 m į V nuo kopos su apkasais, retame pušyne. Paviršius apaugęs žole su samanomis. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo atkastas 10–16 cm storio (storiausias šurfo ŠV kampe) rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu aptiktas 3–5 cm storio rusvo molio sluoksnis, po kuriuo 30–33 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas smulkus žvyras (nuotrauka 71).

ŠURFAS 53

Šurfas 53 (N55°08'19.7"; E21°52'11.8") kastas beveik lygioje vietoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 8–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 20 cm (šurfo Š dalyje) – 30 cm (šurfo P dalyje) tamsiai rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 30–40 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis ar smulkus žvyras (nuotrauka 72).

ŠURFAS 54

Šurfas 54 (N55°08'21.8"; E21°52'16.3") kastas lygioje vietoje, pušyne be pamiškio. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 12 cm (šurfo R šone) – 20 cm (šurfo V šone) storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 22–30 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas žvyras (nuotrauka 73). Įžemyje 30 cm gylyje šurfo ŠV kampe aptikta 60x30 cm dydžio duobės dalis (tiek jos pakliuvo į šurfa), užpildyta R pusėje iki 60 cm storio šviesiai pilku smėliu su smulkiais angliukais. Duobės centrinėje dalyje virš pilko smėlio buvo 40 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis. Duobės gylis 60 cm, sienelės statokos, dugnas plokščias (nuotraukos 74–75).

ŠURFAS 55

Šurfas 55 (N55°08'25.6"; E21°52'17.6") kastas retame pušyne, tarp dviejų laukymių su beržais. Paviršius apaugęs samanomis. Velėna nesusidariusi Nuo paviršiaus iki 9–12 cm gylio yra pilko smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu yra 1–2 cm storio tamsiai rudo smėlio sluoksnelis, po kuriuo aptiktas 20 cm storio pilko smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 30–33 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas priemolis ar rusvas žvyras su stambiais akmenukais (nuotrauka 76).

ŠURFAS 56

Šurfas 56 (N55°08'27.9"; E21°52'19.4") kastas lygesnėje vietoje pušyne. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 10–12 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 77).

ŠURFAS 57

Šurfas 57 (N55°08'30.6"; E21°52'23.2") kastas pušyne, į ŠV nuo didelės kopos. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rusvėjantis, po kuriuo 15 cm gylyje pasiektas įžemis – balsvai rusvas smėlis (nuotrauka 78).

ŠURFAS 58

Šurfas 58 (N55°08'18.5"; E21°52'10.5") kastas 12 m į ŠR nuo kelio Pagėgiai–Anužiai. Paviršius apaugęs retais uogienojais, žole ir samanomis. Po menka velėna yra 15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 10 cm storio užpustyto šviesiai rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 25 cm gylyje yra 35–40 cm storio rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo 60–70 cm gylyje (giliau šurfo Š pusėje) pasiektas įžemis – šviesiai gelsvas smėlis (nuotrauka 79).

ŠURFAS 59

Šurfas 59 (N55°08'18.4"; E21°52'12.2") kastas ant nedidelės kalvelės, pušyne. Paviršius apaugęs samanomis. Po menka velėna yra 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas iki 25 cm storio rusvai pilko smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu buvo 8 cm storio užpustytas šviesiai rusvo smėlio sluoksnelis, po juo 45 cm gylyje – 5 cm storio rudo smėlio sluoksnelis, esantis ant įžemio – balkšvo smėlio, pasiekto 50 cm gylyje (nuotrauka 80).

ŠURFAS 60

Šurfas 60 (N55°08'19.2"; E21°52'14.2" kastas 7 m į ŠV nuo seno karjero ŠV krašto, lygioje vietoje, retame pušyne. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra 15–20 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rusvėjantis, po kuriuo atkastas 40 cm storio supustyto rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 60 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas birus smėlis (nuotrauka 81).

ŠURFAS 61

Šurfas 61 (N55°08'19.5"; E21°52'17.7) kastas aukštumos sąsmaukoje tarp dviejų senų karjerų, 1,5 m į PR nuo Š karjero krašto, 4 m į ŠR nuo P karjero krašto. Paviršius apaugęs žole. Po menka velėna yra iki 20 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 20 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas–gelsvas smėlis ar žvyras (nuotrauka 82).

ŠURFAS 62

Šurfas 62 (N55°08'22.9"; E21°52'19.0") kastas lygiame pušyne, iš R, P ir V juosiamame kopų. Paviršius apaugęs samanomis su paskiromis žolėmis. Po menka velėna yra 8–12 cm storio (storesnis P pusėje) pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 8–12 cm gylyje pasiektas įžemis – rusvas žvyras (nuotrauka 83).

ŠURFAS 63

Šurfas 63 (N55°08'22.4"; E21°52'21.5") kastas lygioje vietoje, pušyne. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 10 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rusvas, beveik balkšvas smėlis (nuotrauka 84).

ŠURFAS 64

Šurfas 64 (N55°08'22.5"; E21°52'22.8") kastas lygioje vietoje, į Š nuo kopos, pušyne. Paviršius apaugęs reta žole ir samanomis. Po menka velėna yra 8–10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo atkastas 16 cm storio gelsvas PR dalyje papustytas smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 10–25 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis ir rudas žvyras (vietomis) (nuotrauka 85).

ŠURFAS 65

Šurfas 65 (N55°08'25.1"; E21°52'25.7") kastas lygioje vietoje, pušyne. Paviršius apaugęs samanomis ir reta žole. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 10 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rusvas – gelsvas smėlis (nuotrauka 86).

ŠURFAS 66

Šurfas 66 (N55°08'23.4"; E21°52'27.3") kastas 33 m į ŠV nuo miško keliuko, einančio per kopos viršų ir 1 m į R nuo to paties keliuko krašto. Paviršius apaugęs samanomis ir reta žole. Po menka velėna yra 12–16 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į apačią rudėjantis, po kuriuo 12–16 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 87).

ŠURFAS 67

Šurfas 67 (N55°08'28.2"; E21°52'24.6") kastas lygioje vietoje, tarp kopų. Paviršius apaugęs samanomis ir reta žole. Po menka velėna yra 15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo 15 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis ar rudas žvyras (nuotrauka 88).

ŠURFAS 68

Šurfas 68 (N55°08'18.8"; E21°52'19.9") kastas pušyne. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 10–15 cm storio (storesnis P pusėje) pilko smėlio sluoksnis, į pačią rudėjantis, po kuriuo aptiktas 25 cm storio užpustyto gelsvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 30 cm (šurfo ŠR dalyje) – 40 cm (šurfo PR dalyje) atkastas 10–12 cm storio pilko smėlio sluoksnis, į pačią rudėjantis – iki užpustymo buvęs žemės paviršius. Jis šurfo ŠR kampe 120x70 cm dydžio plotelyje neišlikęs – jo vietoje tėra iki 55 cm storio rusvo maišyto smėlio dėmė. Po juo buvo 20–30 cm storio (storesnis V pusėje) rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo 55 cm (R pusėje) – 70 cm (V pusėje) pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. (nuotrauka 89).

ŠURFAS 69

Šurfas 69 (N55°08'17.3"; E21°52'18.2") kastas lygioje vietoje, pušyne su lapuočių priemaiša, jau už ririama sklypo ribų į (PR nuo jų). Paviršius apaugęs žole su samanomis. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 50 cm storio rusvas perpustytas smėlis (ties šurfo P sienele jo viršutinė iki 30 cm storio dalis kiek pilkesnė). Po šiuo sluoksniu 60 cm gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 90).

ŠURFAS 70

Šurfas 70 (N55°08'15.7"; E21°52'16.8") kastas miško pakraštyje, buvusios sodybos ŠV dalyje. Paviršius apaugęs žole. Velėna vešli, iki 5 cm storio. Po ja yra iki 30 cm (šurfo Š dalyje) – 35 cm (šurfo P dalyje) storio pilkai rusvo smėlio sluoksnis, į apačią šviesėjantis. Šiame sluoksnyje 20 cm gylyje rasta raudonos plytos virš 13x virš 13x6,5 cm dydžio fragmentas, šurfo V šone 30 cm gylyje – lango stiklo fragmentas. Po šiuo sluoksniu aptiktas 7 (šurfo R dalyje) – 10 cm storio užpustyto gelsvo smėlio sluoksnis, 40 cm gylyje gulintis ant 5 cm storio sunkiai išskiriamo rusvai pilko smėlio sluoksnelio, po kuriuo aptiktas 30 cm storio rudo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 80 cm (šurfo ŠV dalyje) – 95 cm (šurfo PV dalyje) gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis (nuotrauka 91).

ŠURFAS 71

Šurfas 71 (N55°08'33.4"; E21°52'24.6") kastas tyrinėjamo sklypo ŠR krašte, 50 m į P nuo miško kelio, lygioje vietoje, pušyne. Paviršius apaugęs samanomis ir paskiromis žolėmis. Po menka velėna yra 15 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas iki 20 cm storio supustyto rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 35 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rusvas smėlis (nuotrauka 92).

ŠURFAS 72

Šurfas 72 (N55°08'30.4"; E21°52'28.0") kastas lygioje vietoje, tarp kopų, šalia beržų guoto. Paviršius apaugęs samanomis. Velėna nesusidariusi. Nuo paviršiaus iki 8–20 cm (storiausias ŠR krašte) gylis yra pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas iki 20 cm storio supustyto rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 30 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rudas smėlis (nuotrauka 93).

ŠURFAS 73

Šurfas 73 (N55°08'27.5"; E21°52'30.1") kastas plokštesnėje lygioje vietoje, pušyne. Paviršius apaugęs žole ir samanomis. Po menka velėna yra 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, po kuriuo aptiktas 20 cm (šurfo Š pusėje) – 40 cm (šurfo R pusėje) storio supustyto rusvo smėlio sluoksnis. Po šiuo sluoksniu 35 cm (šurfo dalyje) – 50 cm (šurfo R dalyje) gylyje pasiektas įžemis – šviesiai rusvas ar net balkšvas smėlis (nuotrauka 94).

ŠURFAS 74

Šurfas 74 (N55°08'23.9"; E21°52'30.3") kastas labiau į ŠR (arčiausiai buvusios belaisvių stovyklos) nutolusioje sklypo dalyje (jeigu jau ne už šio sklypo ribų), lygioje

aikštelėje tarp kopų, 287 m į ŠV nuo memorialinio paminklo stovyklos vietoje. Paviršius apaugęs samanomis ir apkritęs spygliais. Velėna nesusidariusi. Nuo paviršiaus iki 8 cm gylio yra kiek pilkesnio smėlio sluoksnelis, po kuriuo aptiktas iki 22 cm storio pustyto rusvo smėlio sluoksnis. po šiuo sluoksniu 30 cm gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis. Jame šurfo ŠR kampe atkasta 80x60 cm dydžio (tiek pateko į šurfa) duobės dalis. Duobė užpildyta pilku smėliu, maišytu su gelsvu smėliu, kreiva apačia. Tai sunykusio kelmo vieta (preparuojant duobę aptiktos sunykusių šaknų vietos – pilkas ar rudas smėlis). Kelmo vietos gylis nuo dabartinio žemės paviršiaus 45 cm (nuotrauka 95).

ŠURFAS 75

Šurfas 75 (N55°08'15.5"; E21°52'11.2") kastas miško pakraštyje, 27 m į PV nuo kelio Pagėgiai–Anužiai. Paviršius apaugęs žole. Po iki 3 cm storio velėna yra 35 cm (šurfo ŠR dalyje) – 60 cm (šurfo PV dalyje) storio pilko smėlio sluoksnis – buvusi dirbama žemė, kurios viršutinėje iki 30 cm storio dalyje rasta nemažai 7–15 cm skersmens lauko akmenų, čia į palaukę supiltų surinkus juos iš laukų bei virš 12x12x virš 5 cm dydžio raudonas plytgalys, datuojamas XX a. pradžia. Šio pilko sluoksnio apatinėje dalyje šurfo V sienelėje 60 cm gylyje 5 cm storių žemė tamsesnė, tačiau joje nieko nerasta. Panašu, kad čia buvęs dar senesnio dirvožemio sluoksnis. Po šiuo pilko dirvožemio sluoksniu 35 cm (šurfo ŠR dalyje) – 60 cm (šurfo PV dalyje) gylyje yra 15 cm (šurfo V dalyje) – 30 cm (šurfo PR dalyje) storio rusvo smėlio sluoksnis, po kuriuo 60 cm (šurfo ŠR dalyje) – 75 cm (šurfo PV dalyje) gylyje pasiektas įžemis – balkšvas smėlis (nuotrauka 96).

Po tyrimų visi šurfai buvo užkasti.

ŽVALGYMAI

Metalo detektoriumi pasirinktinai žvalgytos visos įtartinesnės sklypo vietos (pilnas visos tokios didelės teritorijos žvalgymas miške yra sunkiai įmanomas). Iškart galima pasakyti, kad jokių ankstesnių nei XX a. metalinių dirbinių nerasta. Ir tų pačių XX a. dirbinių sieti su „Oflager 53“ negalima. II pasaulinio karo (greičiausiai 1944 m. laikotarpiui) priklauso paskiros kulkos, gilzės ir skeveldros, aptiktos sklypo V–ŠV dalyse – t. y. priešingoje nei buvusi belaisvių stovykla pusėje. Arčiau miško kelių rasta daugiau XX a. pabaigos ar net XXI a. pradžios šiukšlių, P sklypo dalyje buvusių XX a. sodybų aplinkoje – su jomis susijusių metalinių daiktų ar jų fragmentų. Visame sklype pasitaikė pavienių metalinių dirbinių, susijusių su miško paruošomis ar po mišką važinėjusia

technika. Visų šių dirbinių radimo vietos detaliau nefiksuotos, patys dirbiniai (daugumoje geležiniai ir fragmentiški) kaip neturintys kultūrinės vertės detaliau neaprašinėti ir neimti.

IŠVADOS

2008 m. Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje (Pagėgių sav., Pagėgių sen.) atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Tyrinėjimų tikslas buvo išsiaiškinti, ar šiuose sklypuose nėra archeologinio ar istorinio (į PR už šio sklypo už sanitarinės apsaugos zonos yra 1941–1942 m. karo belaisvių stovyklos (Oflager 53) vieta) paveldo, kuriam galėtų grėsti planuojamas karjeras. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu žvyro ir smėlio telkinio I sklypo 30,65 ha mišku apaugusioje ir į dvi nelygias dalis tarpkaiminio kelio Anužiai–Pagėgiai dalinamoje teritorijoje iškasti 75 šurfai, viso ištiriant bendrą 300 m² dydžio plotą. Juose jokių archeologinių ar istorinių vertybių neaptikta. Sklypo teritorijos pietinėje dalyje lokalizuotos 3 XX a. buvusių sodybų vietos, kurios buvo žinomos iš XX a. kartografinės medžiagos, archeologinės vertės neturi, kaip ir sklype esančios pavienės buvusių sklypų ribos bei antrojo pasaulinio karo laikotarpio apkasai. Sklypą žvalgant metalo detektoriumi aptikta tik II pasaulinio karo mūšių liekanų (gilzių, kulku, skeveldrų) bei kitokių paskirų XX a. antros pusės dirbinių, neturinčių archeologinės vertės. Nustatyta, kad didžioji sklypo dalis buvo nuolat pustomas smėlynas (miške išliko įvairaus dydžio ir formos žemyninių kopų), kuriame įvairiose sklypo dalyse XX a. pirmoje pusėje buvo kasamas smėlis ar žvyras (sklype žymios bent kelių didesnių karjerų mišku apaugusios vietos). Jokių su karo belaisvių stovykla (Oflager 53) susijusių liekanų sklypo teritorijoje nerasta. Konkrečių šios stovyklos liekanų natūroje ateityje reikėtų ieškoti labiau į PR–R nuo žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijos, kur dabar stovi šią stovyklą menantis memorialas ir kuri saugoma kaip istorijos paminklas (IR 278). Jų lokalizacijai labai padėtų pokario metais vykdytų šioje stovykloje mirusių karių kapų atkasimo istorinės medžiagos studijos.

Archeologiškai tyrinėtoje 30,65 ha ploto Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje galima vykdyti tolesnius karjero projektavimo ir eksploatacijos žemės kasimo darbus be kokių nors apribojimų kultūros paveldo aspektu.

Ataskaitos parengti 4 egzemplioriai, kurių vienas perduotas Lietuvos istorijos instituto Rankraštynei, antras – Kultūros paveldo departamentui, trečias – Klaipėdos universitetui, ketvirtas – užsakovui UAB “Prima Parte”.

PLANŲ SĄRAŠAS

1. Kastų šurfų situacijos planas.
2. 1987 m. sklypo geologinis planas.

FOTONUOTRAUKŲ SĄRAŠAS

1. Mišku apaugusi būsimo karjero teritorija.
2. Kelias teritorijos PV dalyje iš PR.
3. Iškirštas miškas teritorijos V dalyje iš PV.
4. Seno karjero vieta teritorijos V dalyje iš PR.
5. Senas griovys teritorijos P dalyje iš ŠR.
6. Kopa teritorijos V dalyje.
7. Griovys per kopą iš P.
8. Apleistos kontrabandininkų slėptuvės įėjimo anga.
9. Sluoksniai apleistos kontrabandininkų slėptuvės sienoje.
10. Šūrfas 1 iš P.
11. Šūrfas 2 iš Š.
12. Radinys iš šurfo 2.
13. Šūrfas 3 iš R.
14. Šūrfas 4 iš V.
15. Šūrfas 5 iš P.
16. Šūrfas 6 iš P.
17. Šūrfas 7 iš P.
18. Šūrfas 8 iš P.
19. Šūrfas 9 iš P.
20. Šūrfas 10 iš P.
21. Šūrfas 11 iš R.

22. Šurfas 12 iš P.
23. Šurfas 13 iš P.
24. Šurfas 14 iš V.
25. Šurfas 15 iš ŠV.
26. Šurfas 16 iš P.
27. Šurfas 17 iš P.
28. Šurfas 18 iš Š.
29. Šurfas 19 iš R.
30. Šurfas 20 iš P.
31. Šurfas 21 iš P.
32. Šurfas 22 iš P.
33. Šurfas 23 iš V.
34. Šurfas 24 iš P.
35. Šurfas 25 iš V.
36. Šurfas 26 iš P.
37. Šurfas 27 iš P.
38. Šurfas 28 iš V.
39. Šurfas 29 iš P.
40. Šurfas 30 iš V.
41. Šurfas 31 iš P.
42. Šurfas 33 iš V.
43. Šukės iš šurfo 33.
44. Butelio kaklelis iš šurfo 33.
45. Šurfas 34 iš V.
46. Geležys iš šurfo 34.
47. Koklis iš šurfo 34.

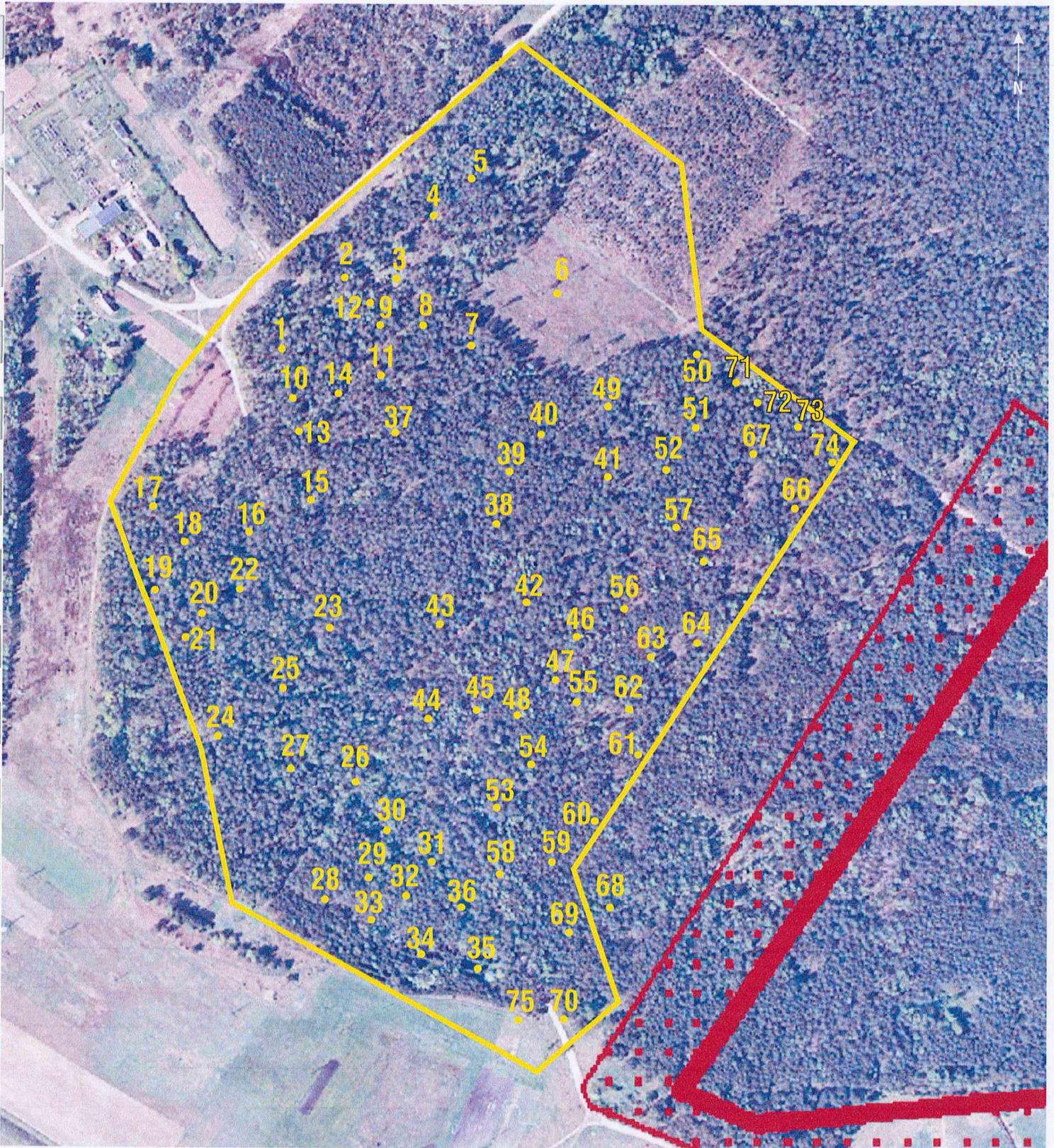
48. Šukės iš šurfo 34.
49. Medinis dirbinys iš šurfo 34.
50. Betoninio pamato likučiai ties šurfu 35 iš PV.
51. Šurfas 35 iš V.
52. Duobė šurfe 35 iš V.
53. Geležys iš šurfo 35.
54. Moneta iš šurfo 35.
55. Šurfas 36 iš P.
56. Šurfas 37 iš P.
57. Šurfas 38 iš P (išspausdinta po nuotraukos 96).
58. Šurfas 39 iš V.
59. Šurfas 40 iš P.
60. Šurfas 41 iš P.
61. Šurfas 42 iš P.
62. Šurfas 43 iš Š.
63. Šurfas 44 iš V.
64. Šurfas 45 iš Š.
65. Šurfas 46 iš P.
66. Šurfas 47 iš P.
67. Šurfas 48 iš P.
68. Šurfas 49 iš Š.
69. Šurfas 50 iš P.
70. Šurfas 51 iš P.
71. Šurfas 52 iš P.
72. Šurfas 53 iš P.
73. Šurfas 54 iš P.

74. Išsemta duobė šurfe 54 iš P.
75. Duobė šurfe 54 š P.
76. Šurfas 55 iš P.
77. Šurfas 56 iš P.
78. Šurfas 57 iš V.
79. Šurfas 58 iš P.
80. Šurfas 59 iš P.
81. Šurfas 60 iš V.
82. Šurfas 61 iš V.
83. Šurfas 62 iš R.
84. Šurfas 63 iš V.
85. Šurfas 64 iš Š.
86. Šurfas 65 iš V.
87. Šurfas 66 iš P.
88. Šurfas 67 iš P.
89. Šurfas 68 iš R.
90. Šurfas 69 iš P.
91. Šurfas 70 iš Š.
92. Šurfas 71 iš P.
93. Šurfas 72 iš V.
94. Šurfas 73 iš V.
95. Šurfas 74 iš V.
96. Šurfas 75 iš R.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

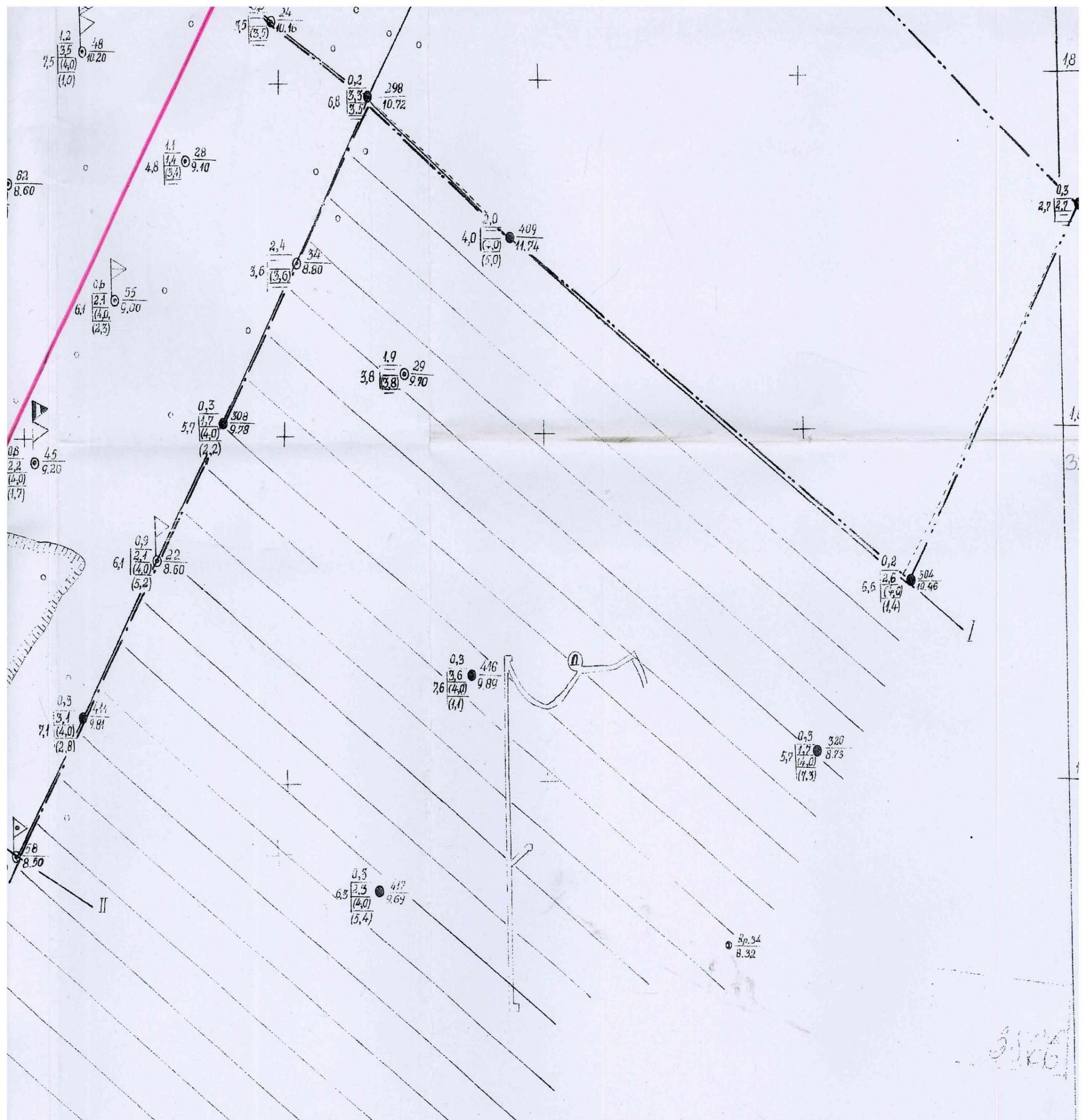
1. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų leidimas.

2. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų programa.
3. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų pažyma.
4. Saugomos „Oflager 53“ teritorijos planas.
5. 1946 m. padaryta „Oflager 53“ schema.

- Sklypo riba
- Oflager-53 teritorija
- Šurfas
- Oflager-53 apsaugos zona

0 ——— 100 m

HGŽE KOMPLEKSNĖ GEOLOGINĖS ŽVALGYBOS EKSPEDICIJA
 STATYBINIŲ MEDŽIAGŲ GEOLOGINĖS ŽVALGYBOS PARTIJA
 ŠILUTĖS OBJERTAS

PAGĖGIŲ ŽVYRO-SMĖLIO TELKINIO PRABAVIMO IR IŠTEKLIŲ APSKAIČIAVIMO PLANAS BEI GEOLOGINIAI-LITOLOGINIAI PŪVIAI

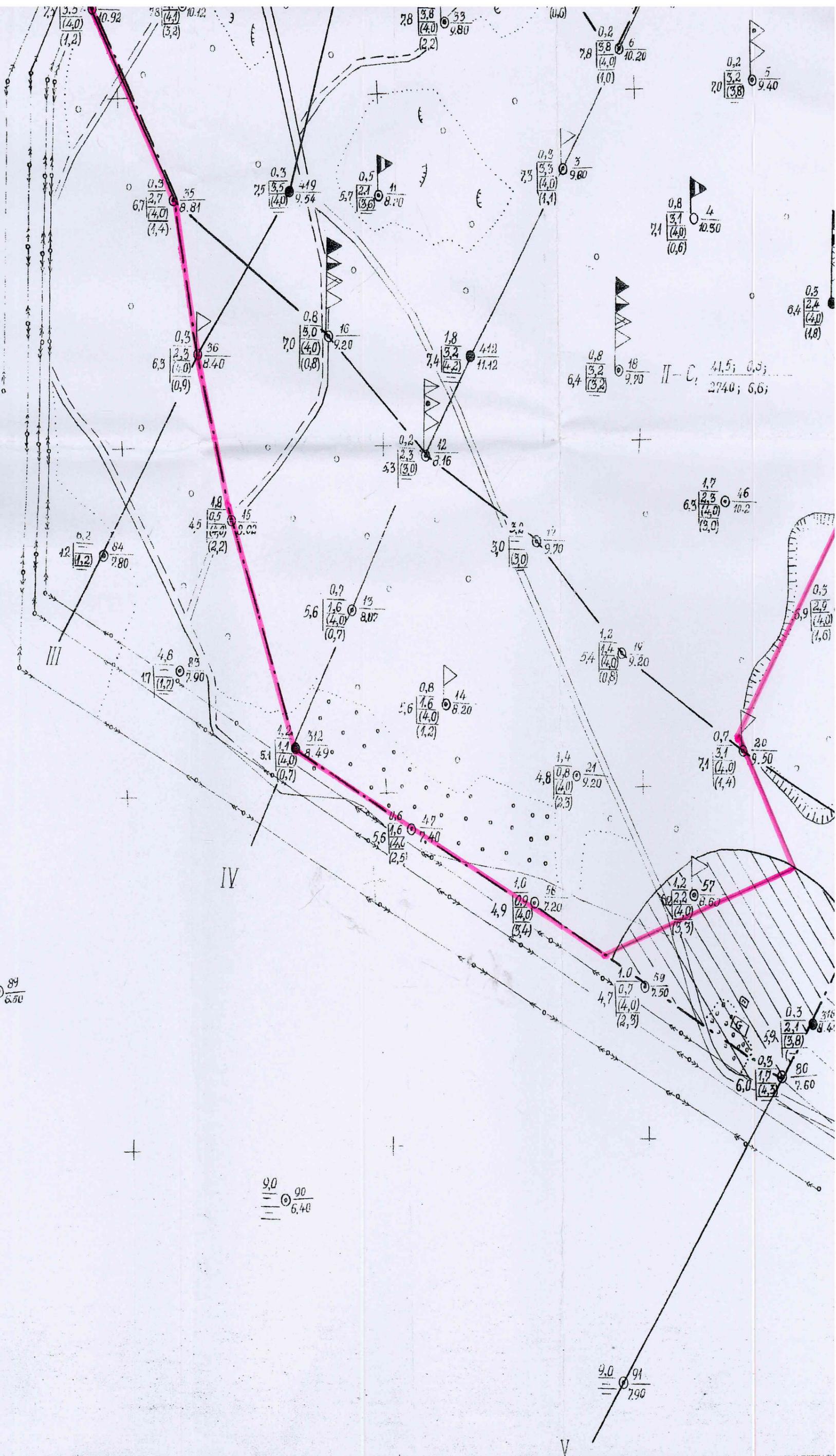
Suauė	vyrasn. geologas	<i>[Signature]</i>	J. Norkus	Lietuvos TSR
Bratė	inž. kartografas	<i>[Signature]</i>	K. Gikylė	Šilutės raj.
Tikrina	vyrasn. geologė	<i>[Signature]</i>	V. Gasiūnienė	M ^{H1-2000} V1-200 1987
Ekspedicijos vyriaus. geologas		<i>[Signature]</i>	V. Saulėnas	Brėzinys Nr 6 Lapas 1

1,8

1,6

1,4

1,2

$\frac{9,0}{(4,0)}$ $\frac{89}{6,50}$

$\frac{9,0}{(4,0)}$ $\frac{90}{6,40}$

$\frac{9,0}{(4,0)}$ $\frac{91}{7,00}$

II-C, 41,5; 0,3;
2740; 6,6;

10,4

10,6

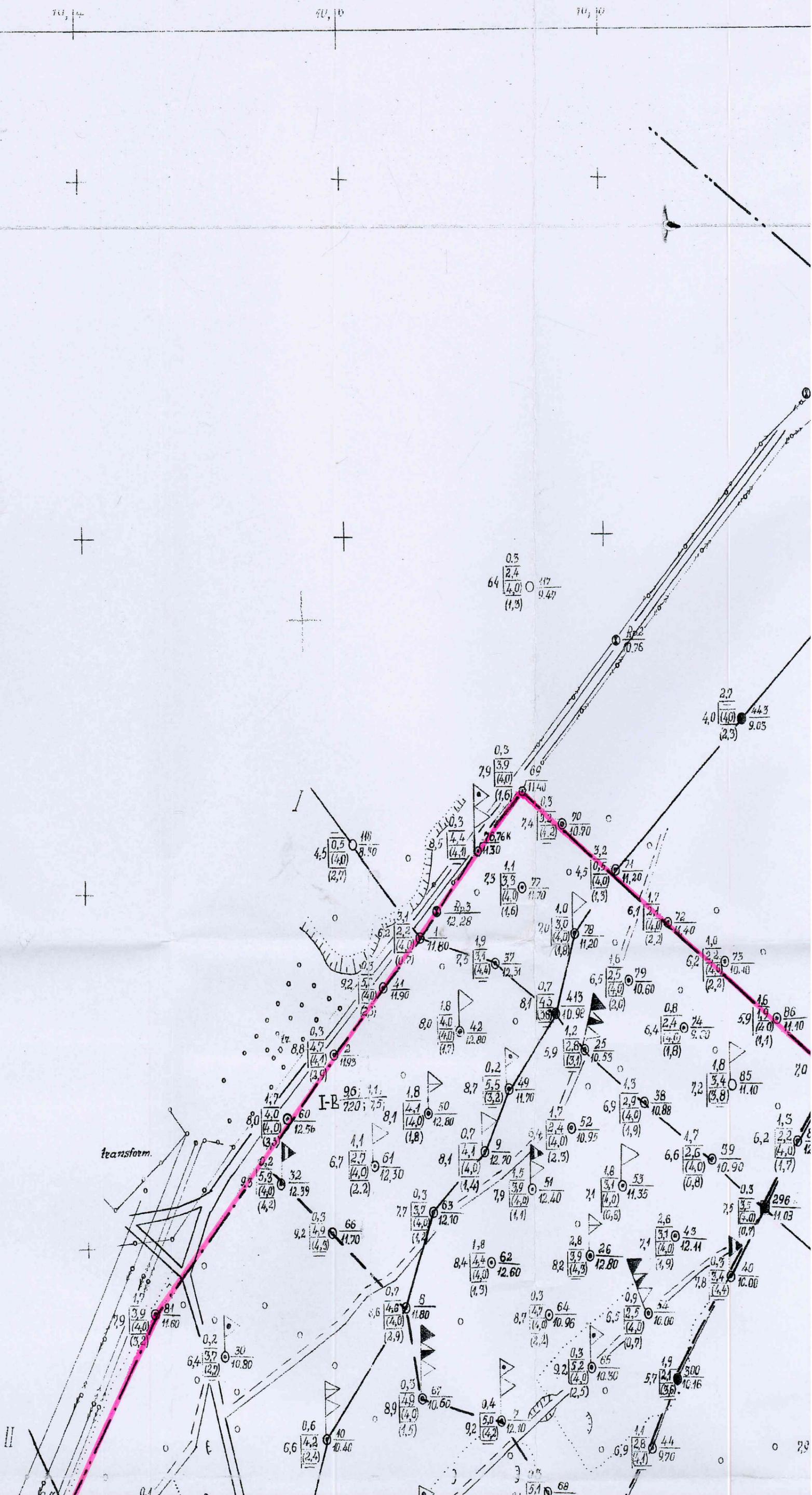
10,8

2,6

2,4

2,2

2,0

transform.

I-B

296

Kelua Bojogini - Sikat 05 km

III
0,3
2,5
4,47
6,5 (4,0) 10,17
(1,8)

IV
3,2
3,28
4,0 (4,0) 10,25
(1,3)

0,5
3,4
4,20
7,4 (4,0) 9,09
(1,2)

V
0,3
2,7
3,26
6,2 (4,1) 10,00
(1,7)

0,3
2,4
4,14
6,4 (4,0) 9,55
(1,3)

0,3
1,9
3,06
6,2 (4,3) 9,56
(1,3)

2,3
10,00

2,8
4,1
10,86
408,408K

0,3
2,7
4,41
6,0 (4,0) 10,05
(1,7)

2,6

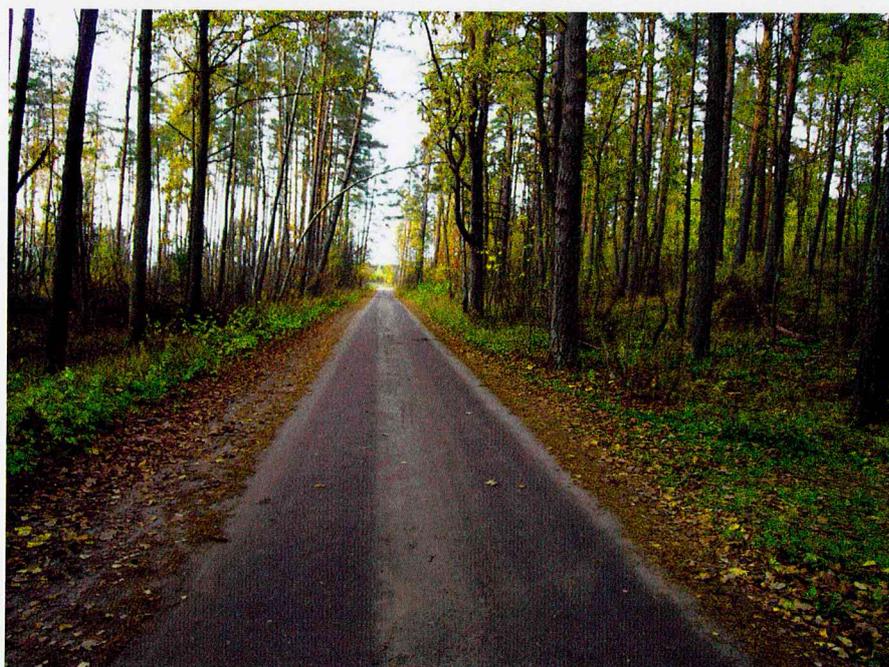
2,4

2,2

2,0

1. Mišku apaugusi būsimo karjero teritorija.

2. Kelias teritorijos PV dalyje iš PR.

3. Iškiristas miškas teritorijos V dalyje iš PV.

4. Seno karjero vieta teritorijos V dalyje iš PR.

5. Senas griovys teritorijos P dalyje iš ŠR.

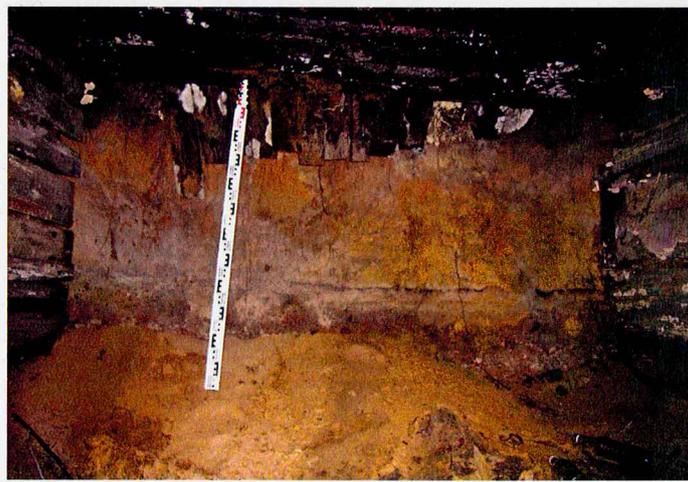
6. Kopa teritorijos V dalyje.

7. Griovys per kopą iš P.

8. Apleistos kontrabandininkų slėptuvės įėjimo anga.

9. Sluoksniai apleistos kontrabandininkų slėptuvės sienoje.

10. Šūrfas 1 iš P.

11. Šūrfas 2 iš Š.

0 3 cm

12. Radinys iš šurfo 2.

13. Šūrfas 3 iš R.

14. Šurfas 4 iš V.

15. Šurfas 5 iš P.

16. Šurfas 6 iš P.

17. Šurfas 7 iš P.

18. Šurfas 8 iš P.

19. Šurfas 9 iš P.

20. Šurfas 10 iš P.

21. Šurfas 11 iš R.

22. Šurfas 12 iš P.

23. Šurfas 13 iš P.

24. Šurfas 14 iš V.

25. Šurfas 15 iš Š.

26. Šurfas 16 iš P.

27. Šurfas 17 iš P.

28. Šurfas 18 iš Š.

29. Šurfas 19 iš R.

30. Šurfas 20 iš P.

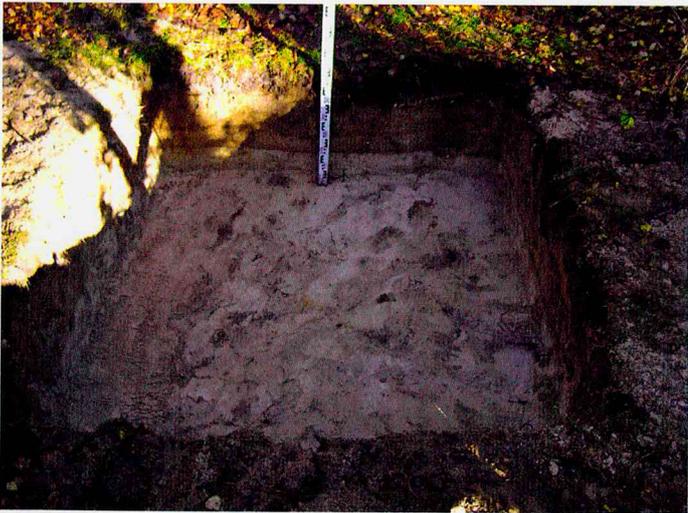
31. Šurfas 21 iš P.

32. Šurfas 22 iš P.

33. Šurfas 23 iš V.

34. Šurfas 24 iš P.

35. Šurfas 25 iš V.

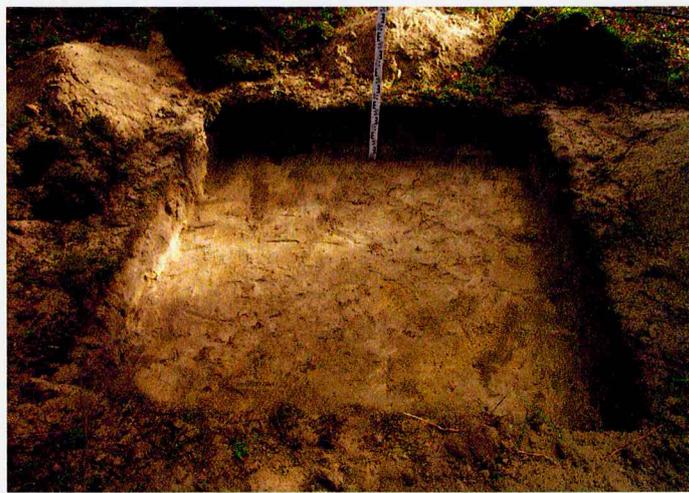
36. Šurfas 26 iš P.

37. Šurfas 27 iš P.

38. Šurfas 28 iš V.

39. Šurfas 29 iš P.

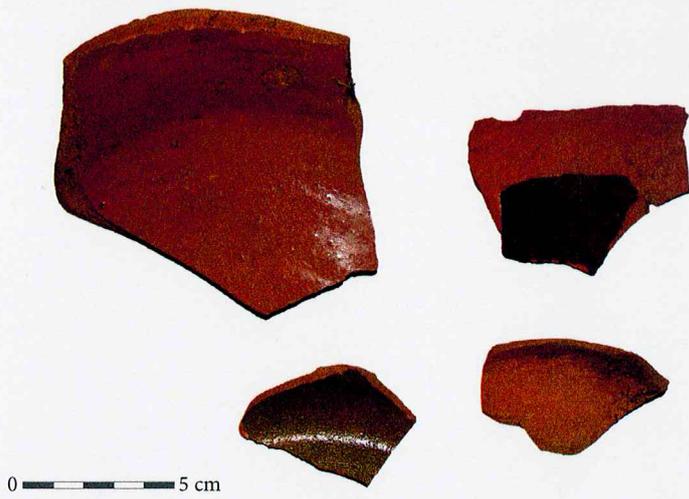
40. Šurfas 30 iš V.

41. Šurfas 31 iš P.

42. Šurfas 33 iš V.

43. Šukės iš šurfo 33.

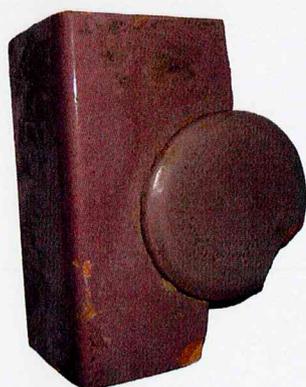
44. Butelio kaklelis iš šurfo 33.

45. Šurfas 34 iš V.

46. Geležys iš šurfo 34.

0 15 cm

47. Koklis iš šurfo 34.

0 5 cm

48. Šukės iš šurfo 34.

0 5 cm

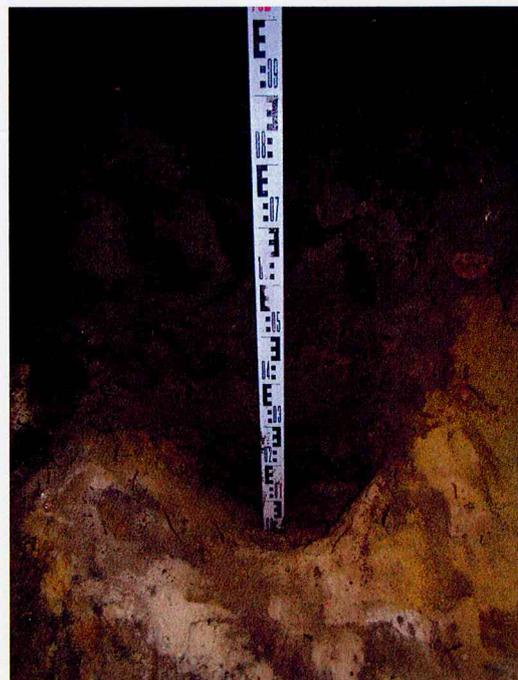
49. Medinis dirbiny iš šurfo 34.

50. Betoninio pamato likučiai ties šurfo 35 iš PV.

51. Šurfas 35 iš V.

52. Duobė šurfo 35 iš V.

53. Geležys iš šurfo 35.

54. Moneta iš šurfo 35.

55. Šurfas 36 iš P.

56. Šurfas 37 iš P.

57. Šurfas 38 iš P.

58. Šurfas 39 iš V.

59. Šurfas 40 iš P.

60. Šurfas 41 iš P.

61. Šurfas 42 iš P.

62. Šurfas 43 iš Š.

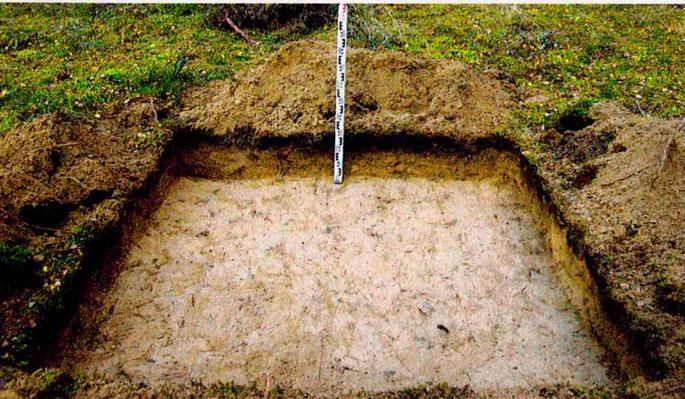
63. Šurfas 44 iš V.

64. Šurfas 45 iš Š.

65. Šurfas 46 iš P.

66. Šurfas 47 iš P.

67. Šurfas 48 iš P.

68. Šurfas 49 iš Š.

69. Šurfas 50 iš P.

70. Šurfas 51 iš P.

71. Šurfas 52 iš P.

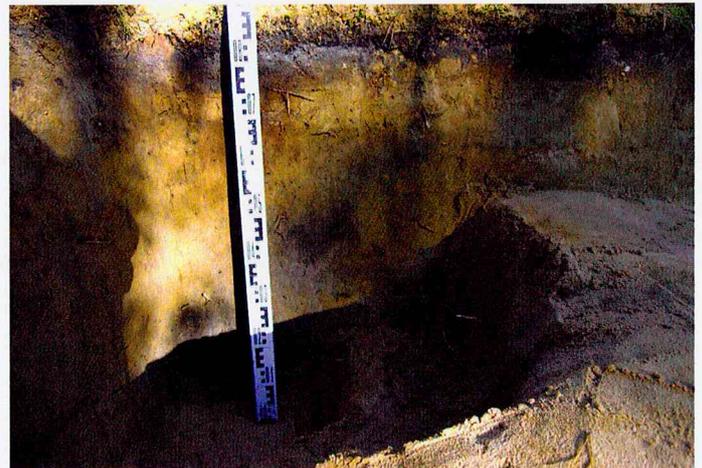
72. Šurfas 53 iš P.

73. Šurfas 54 iš P.

74. Išsemta duobė šurfe 54 iš P.

75. Duobė šurfe 54 š P.

76. Šurfas 55 iš P.

77. Šurfas 56 iš P.

78. Šurfas 57 iš V.

79. Šurfas 58 iš P.

80. Šurfas 59 iš P.

81. Šurfas 60 iš V.

82. Šurfas 61 iš V.

83. Šurfas 62 iš R.

84. Šurfas 63 iš V.

85. Šurfas 64 iš Š.

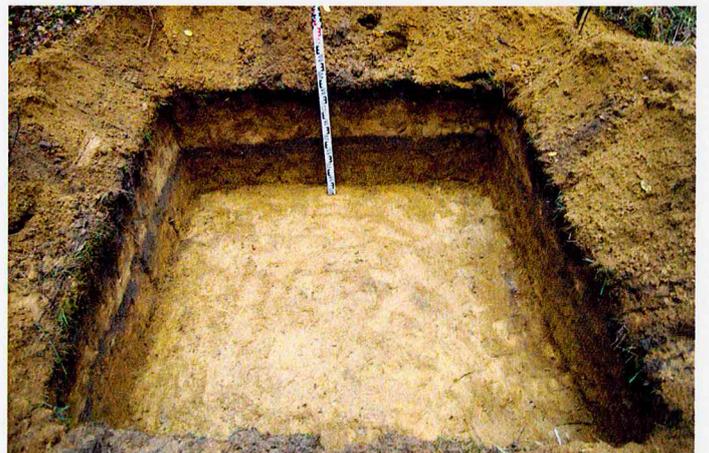
86. Šurfas 65 iš V.

87. Šurfas 66 iš P.

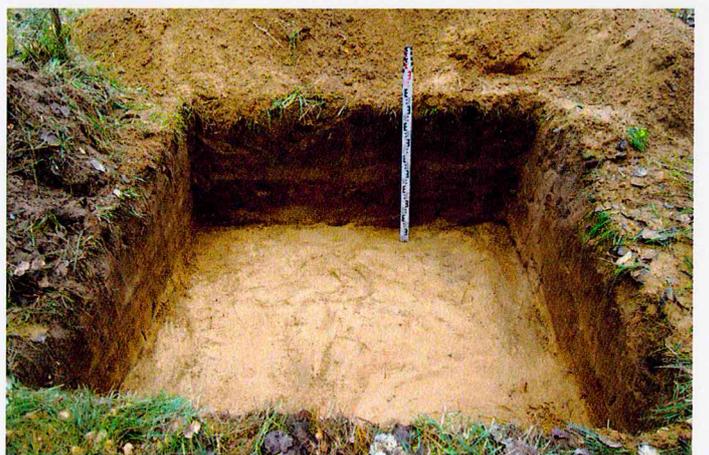
88. Šurfas 67 iš P.

89. Šurfas 68 iš R.

90. Šurfas 69 iš P.

91. Šurfas 70 iš Š.

92. Šurfas 71 iš P.

93. Šurfas 72 iš V.

94. Šurfas 73 iš V.

95. Šurfas 74 iš R.

96. Šurfas 75 iš R.

57. Šurfas 38 iš P

L E I D I M A S

vykdyti archeologinius tyrimus

2008-10-14 Nr.229

Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str.

šis leidimas išduotas **G. Zabelai**

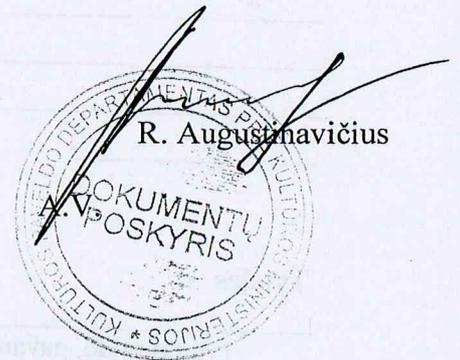
vykdyti Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo, Pagėgių miškas, 149 – 155 kv., Pagėgių g-ja, Šilutės miškų urėdija, Pagėgių sav.,

archeologinius žvalgomočius tyrinėjimus,

taip pat naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte.

Tyrimų projektas: Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijos (Pagėgių sav., Pagėgių sen.) žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų projektas, 2008-10-13, Nr. 229.

Vyriausiasis valstybinis inspektorius,
pavadojantis Kontrolės skyriaus vedėją

PAGĖGIŲ ŽVYRO IR SMĖLIO TELKINIO I SKLYPO TERITORIJOS
(PAGĖGIŲ SAV. PAGĖGIŲ SEN.)

ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ PROJEKTAS

Pagal Klaipėdos universiteto su UAB „Prima Parte“ pasirašytą sutartį 2008 m. spalio mėnesį Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje (Pagėgių sav. Pagėgių sen.) bus vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Sklypas apima 30,65 ha plotą, apaugusį mišku ir susidedantį iš dviejų dalių: pagrindinės šiaurinės ir mažesnės pietinės. Jame žinomų archeologinių vertybių nėra. Į rytus nuo šio sklypo yra istorijos paminklas (IR 278) – 1941–1942 m. karo belaisvių stovyklos Oflager 53 vieta. Maždaug 1 km į šiaurės vakarus yra 2008 m. šios programos autoriaus tyrinėtas 17 ha ploto šio telkinio Anužių sklypas, kuriame archeologinių vertybių nerasta.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje (priede šis plotas apibrėžtas žaliai su užrašu „Detaliai ištyrinėtas plotas“ jo šiaurinėje dalyje) numatoma iširti ne mažesnę negu 300 m² dydžio bendrą plotą, kasant 1–4 m² dydžio šurfus, o esant reikalui ir atskiras perkakas. Didžiausią dėmesį numatoma skirti teritorijoms, esančioms arčiausiai minėtos karo belaisvių stovyklos. Tyrimų metu aptikus archeologines vertybes bus nustatoma jų chronologija ir užimama teritorija, o apie tyrimų rezultatus iškart po darbų bus pranešta Kultūros paveldo departamento Tauragės teritoriniam padaliniui bei darbų užsakovui. Tyrimų metu bus naudojamas metalo detektorius. Tyrimuose dalyvaus Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto magistrantas Žilvinas Čėsna bei istorijos specialybės studentai.

Priedas:

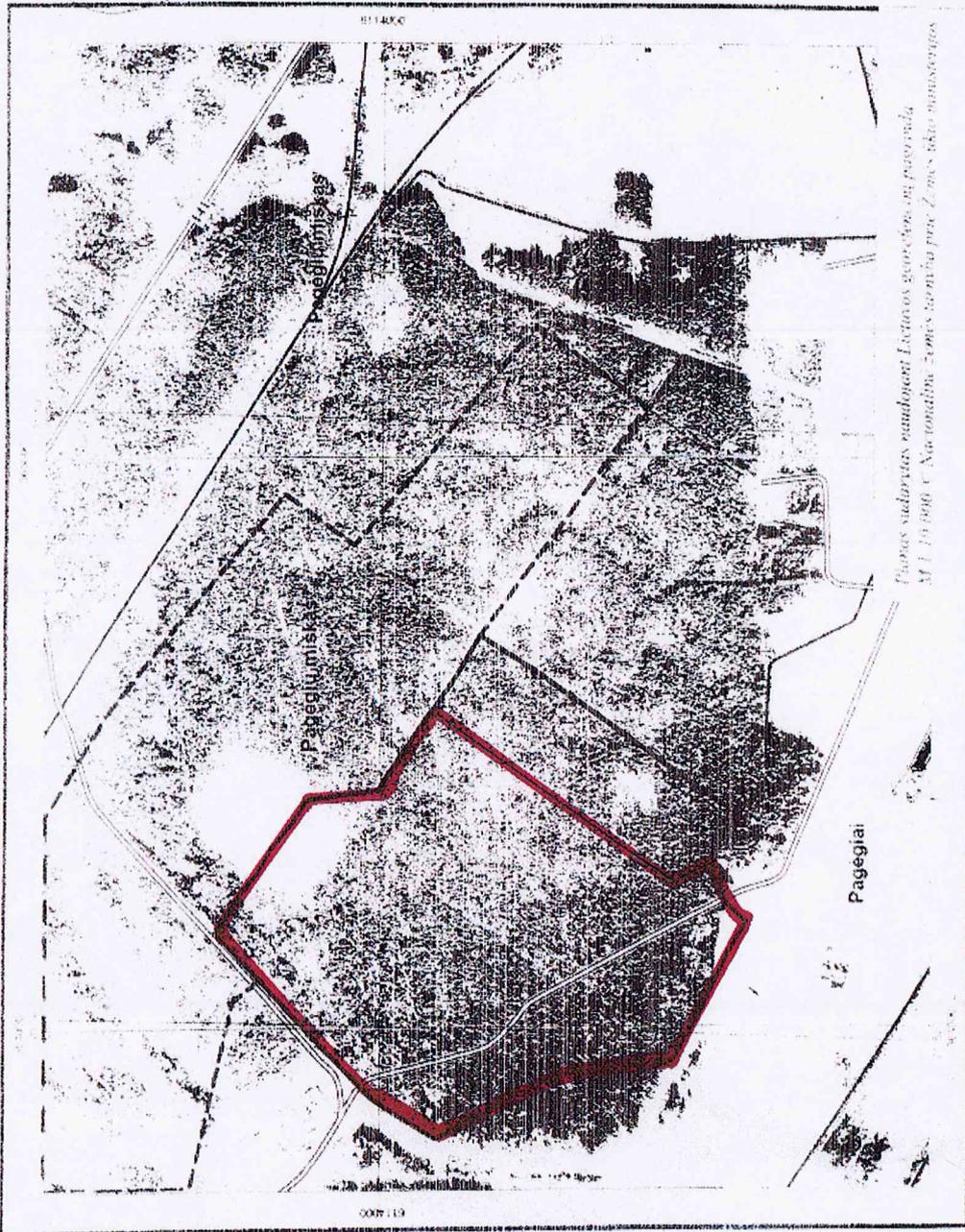
1. Teritorijos planas.

G. Zabiela

2008 10 06

Kultūras pieminekļu izdevums Nr. 1
 Pāgēņu dzīvotāņu izdevums Nr. 1
 Mērogs 1:10000

Pāgēņu dzīvotāņu izdevums Nr. 1
 Mērogs 1:10000

Pāgēņu dzīvotāņu izdevums Nr. 1
 Mērogs 1:10000

- plāts, kas ir arheoloģiskā izdevuma daļa

ŽVALGOMŪJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ PAŽYMA

UAB "Prima Parte"

Kultūros paveldo departamento Tauragės teritoriniam padaliniiui

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje (Pagėgių sav., Pagėgių sen.) išvados

2008 m. spalio mėnesį pagal tarp Klaipėdos universiteto ir UAB "Prima Parte" pasirašytą sutartį Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje (Pagėgių sav., Pagėgių sen.) atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Tyrinėjimų tikslas buvo išsiaiškinti, ar šiuose sklypuose nėra archeologinio ar istorinio (į pietryčius už šio sklypo už sanitarinės apsaugos zonos yra 1941–1942 m. karo belaisvių stovyklos (Oflager 53) vieta) paveldo, kuriam galėtų grėsti planuojamas karjeras. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu žvyro ir smėlio telkinio I sklypo 30,65 ha mišku apaugusioje ir į dvi nelygias dalis tarpkaiminio kelio Anužiai–Pagėgiai dalinamoje teritorijoje iškasti 75 šurfai, viso ištiriant bendrą 300 m² dydžio plotą. Juose jokių archeologinių ar istorinių vertybių neaptikta. Sklypo teritorijos pietinėje dalyje lokalizuotos 3 XX a. buvusių sodybų vietos, kurios archeologinės vertės neturi, kaip ir sklype esančios pavienės buvusių sklypų ribos bei antrojo pasaulinio karo laikotarpio apkasai. Sklypą žvalgant metalo detektoriumi aptikta tik II pasaulinio karo mūšių liekanų (gilzių, kulku, skeveldru) bei kitokių paskirų XX a. antros pusės dirbinių, neturinčių archeologinės vertės. Nustatyta, kad didžioji sklypo dalis buvo nuolat pustomas smėlynas (miške išliko įvairaus dydžio ir formos žemyninių kopų), kuriame įvairiose sklypo dalyse XX a. pirmoje pusėje buvo kasamas smėlis ar žvyras (sklype žymios bent kelių didesnių karjerų mišku apaugusios vietos). Jokių su karo belaisvių stovykla (Oflager 53) susijusių liekanų sklypo teritorijoje nerasta. Konkrečių šios stovyklos liekanų natūroje ateityje reikėtų ieškoti labiau pietryčius – rytus nuo žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijos, kur dabar stovi šią stovyklą menantis memorialas ir kuri saugoma kaip istorijos paminklas (IR 278). Jų lokalizacijai labai padėtų pokario metais vykdytų šioje stovykloje mirusių karių kapų atkasimo istorinės medžiagos studijos.

Archeologiškai tyrinėtoje 30,65 ha ploto Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo teritorijoje galima vykdyti tolesnius karjero projektavimo ir eksploatacijos žemės kasimo darbus be kokių nors apribojimų kultūros paveldo aspektu.

Archeologas G. Zabiela

2008 10 27

Leidimas 2008–10–14 Nr.229.

Schema lagerio Nr 53

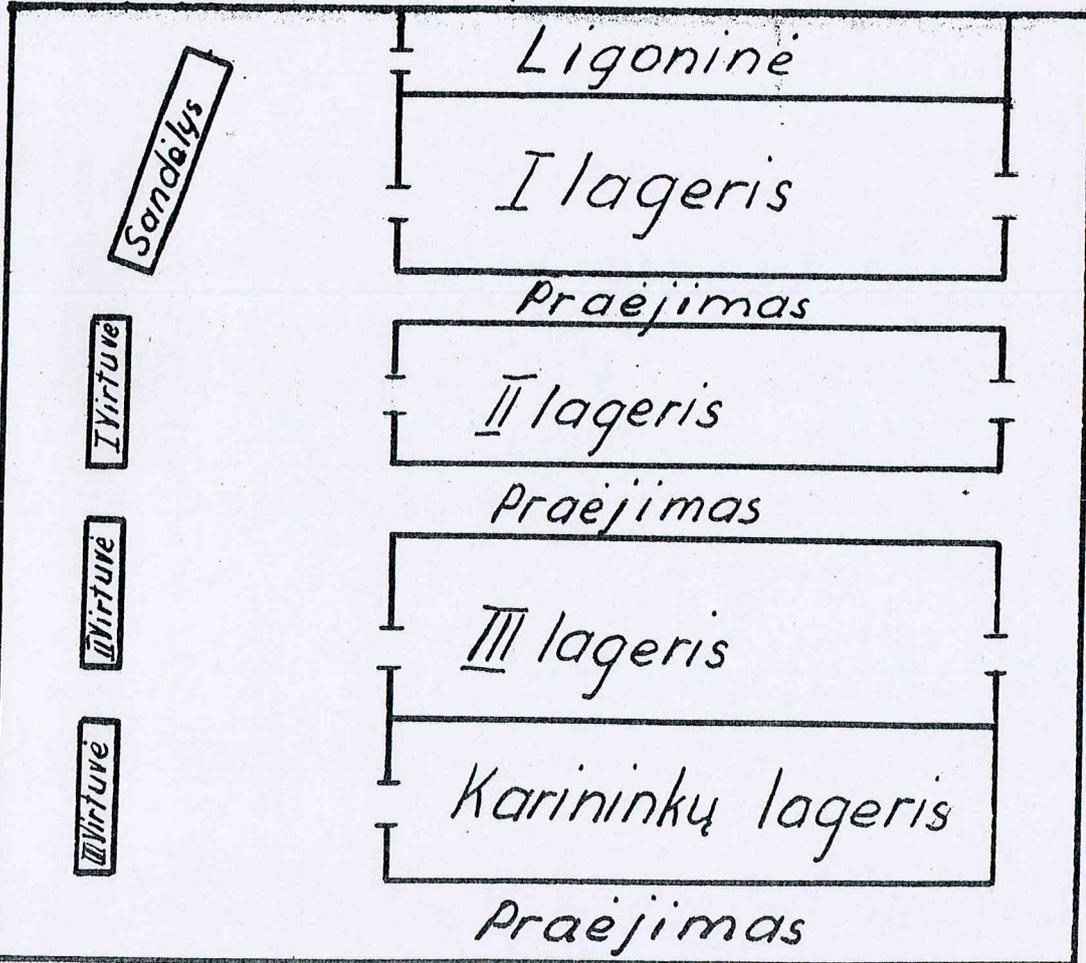
Komendatūra

Miškas

R

Politiņu kalinių karceris be krosnies	Bēglių karceris su krosnimi
--	-----------------------------------

Bokštas

P

Miškas

V

Miškas

Kapinės
Planas darytas 1946m.

ruelī automašu serija

miškas